

Veřejné příjmy v České republice

daňové	úvěrové	nedaňové	neúvěrové státní dluhopisy
pojistné na zdrav. pojištění		přímé daně: daň z příjmu f. o. daň z příjmu p. o.	
pojistné na soc. zabezpečení		daně majetkové: dědická, darovací z nemovitosti, silniční z převodu nemovitostí	
clo		nepřímé daně: DPH, spotřební daň, ekologická daň	
místní poplatky			

Pojistné na všeobecném zdravotním pojištění

Odvádějí za zaměstnance jejich zaměstnavatelé, 1/3 pojistného se sráží z hrubého příjmu zaměstnance a 2/3 hradí zaměstnavatel (uznaný daňový náklad). Sazba pojistného je lineární a jednotná. Toto pojistné hradí i osoby samostatně výdělečně činné. Tyto osoby jsou povinny platit pojistné i při souběhu příjmů ze zaměstnání a samostatně výdělečné činnosti.

Každý občan ČR je povinen být zdravotně pojištěn a hradí zdravotní pojištění i osoby s vlastními příjmy, např. rentiéři i osoby bez vlastních příjmů.

Stát hradí zdravotní pojištění za:

- děti a studenty
- ženy na mateřské dovolené
- matky pečující o děti do stanoveného limitu
- osoby evidované na Úřadu práce
- vězni
- invalidní důchodci

Při pobytu v zahraničí delším než 6 měsíců se lze ze zdravotního pojištění odhlásit. Zdravotním pojištěním si poplatník předplácí lékařskou péči a léky.

Pojistné na sociálním pojištění

Zahrnuje pojistné na nemocenském pojištění, na důchodové zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Pojistné za zaměstnance odvádějí zaměstnavatelé $\frac{1}{4}$ pojistného hradí zaměstnanec a $\frac{3}{4}$ zaměstnavatel (uznaný daňový náklad). Vyměřovací základ u OSVČ je stejný jako u zdrav. pojištění, osoby s vlastními příjmy a bez příjmů toto pojištění neplatí.

Sazby pojistného

	zdrav. pojištění	nemocenská	důchodové	st. politika zaměst.
zaměstnanec	4,5 %	1,1 %	6,5 %	0,4 %
zaměstnavatel	9 %	3,3 %	19,5 %	3,2 %
OSVČ	13,5 %	4,4 %	26 %	3,6 %
osoby bez zdan. příjmů.	13,5 %			

Clo

Je povinná platba spojená s přechodem zboží přes hranice státu, v současné době se používá pouze dovozní clo ze třetích zemí. Clo je příjmem státního rozpočtu (v Bruselu).

Místní poplatky

Rámcově jsou upraveny centrálně stanovenými pravidly, která stanovují, které místní poplatky mohou být uvalovány, rozpětí sazeb a okruh poplatníků. Správcem místních poplatků jsou Obecné úřady a v jejich pravomoci je jejich konkrétní úprava, hradí se penězi nebo formou kolků.

Nástroje hospodářské politiky

- **právní systém**
 - **monetární politika**
 - **fiskální politika**
 - **důchodová a sociální politika**
 - **zahraničně obchodní politika**
-

Právní systém – parlament (poslanecká sněmovna + senát) schvaluje návrhy zákonů, které vycházejí ve sbírce zákonů a jsou závazné pro všechny občany zdržující se na území našeho státu. Dodržování zákonů je kontrolováno a postihováno (policie, finanční úřady, živn. úřady). Sporné případy řeší soudy.

Monetární (peněžní) systém – hlavní funkci má centrální banka- ČNB.

Jejím základním cílem je **hlídání a aktivní ovlivňování míry znehodnocení peněz - inflace**. Centrální banka se zaměřuje především na:

- **kontrolu množství peněz v ekonomice- emise peněz**
- **regulaci úrokových měr**
- **stanovení podmínek úvěrování.**

Nástroje ČNB

 Přímé nástroje jsou většinou **administrativními nařízeními**, které z určitého pohledu narušují volné tržní fungování bankovního sektoru. Měly by proto být využívány pouze v nutných případech a krátkodobě.

 Nepřímé nástroje využívají zákonů trhu a jako takové mohou být využívány pro monetární politiku bez omezení času. Patří mezi ně:

 Regulace výše diskontu - **diskontní sazba** – úroková sazba, za kterou ČNB poskytuje úvěry obchodním bankám. Základní úroková sazba, od které se odvíjejí všechny ostatní.

- ✚ Reeskont směnek - repo sazba- obchodní banka odkoupila směnku před lhůtou splatnosti (eskont) a následně ještě do doby splatnosti ji prodá ČNB (reeskont).
- ✚ Lombardní úvěr - lombardní sazba- ČNB poskytne obchodní bance úvěr ručený movitou věcí např. cennými papíry.
- ✚ **Operace na volném trhu** cenných papírů- ČNB nakupuje nebo prodává státní cenné papíry ve velkých finančních objemech.
- ✚ Regulace povinných minimálních rezerv (**PMR**)- % z vkladů, které musí obchodní banka uložit u ČNB. V současnosti se nevyužívá.
- ✚ **Konverze a swapy**- prodeje a zpětné odkupy cizích měn obchodním bankám.
- ✚ Intervence devizového kurzu

Všechny uvedené nástroje působí na obdobném principu:

1. zvýšením úrokových sazeb, povinných minimálních rezerv a prodejem cenných papírů či deviz centrální bankou dochází k odčerpávání peněz z ekonomiky, zpomalení oběhu peněz - **protiinflační restriktivní monetární politika**;
2. snížením úrokových sazeb, povinných minimálních rezerv a nákupem cenných papírů či deviz centrální bankou dochází k načerpávání peněz do ekonomiky, zrychlení oběhu peněz - **expanzivní politika**

Fiskální (rozpočtová) politika

–k plnění funkcí potřebuje stát peníze.

✚ **Státní rozpočet na příští fiskální rok** je schvalován ve formě zákona a musí být schválen Parlamentem.

✚ Fiskální politika se zabývá utvářením jak **příjmové stránky rozpočtu** (daně, cla sociální pojištění, ostatní příjmy), tak **výdajovou stránkou** (úřady, obrana, školství, zdravotnictví, transfery obyvatelstvu, infrastruktura...).

Může být naplánovaný jako:

- **přebytkový** – příjmy větší než výdaje. Vytváří se rezerva na „horší časy“
- **vyrovnaný** – příjmy i výdaje jsou vyrovnané
- **schodkový (deficitní)** – jede se na „dluh“. Výdaje převyšují příjmy. Ke krytí schodku stát vydá státní dluhopisy, které skoupí tuzemské banky nebo zahr.investoři., nebo si stát půjčí. Opakované deficity v minulých letech způsobily celkový státní dluh, který činí ke konci roku 2007-892 mld. Kč tj. asi 86 000,- Kč na 1 obyvatele.

Závěrečný účet

Konečná **zpráva vlády o plnění státního rozpočtu** za uplynulé fiskální období předkládaná **ke schválení parlamentu**.

Státní rozpočet je pouze částí veřejných financí.

Mezi **veřejné finance** patří:

1. **státní rozpočet** - finance, které v rámci jednoho roku vybere stát od subjektů dané ekonomiky (ve formě daní, cel, sociálního pojištění) a v tomtéž roce je vydá na veřejné účely (sociální dávky obyvatelstvu, výdaje na státní správu, obrana státu, státní vzdělávání, státní zdravotnictví apod.);
2. **rozpočty orgánů místní samosprávy** - část daňových výnosů, která není odvedena do centrálního státního rozpočtu, zůstává v rozpočtech měst, obcí, krajů, aby byla vydána na potřeby daného správního celku;
3. **speciální fondy** - stát zřizuje řadu účelových fondů, které hospodaří s vloženými prostředky. Jako příklady můžeme uvést **Fond národního majetku**, kam přicházely peníze z privatizace státního majetku, **Fond tržní regulace pro zemědělství**, který obhospodařoval dotace do zemědělství, mezi další fondy patří Státní fond rozvoje bydlení, Státní fond dopravní infrastruktury, Státní fond životního prostředí, atd. **Konsolidační banka** - státní peněžní ústav, na který byla převáděna problematická aktiva bankrotujících bank v rámci ozdravného procesu našeho bankovníctví apod. Do roku 2000 nebylo hospodaření těchto fondů součástí schvalovacích procedur veřejných rozpočtů a tím byly veřejné finance dosti neprůhledné;
4. **finance státních podniků** - stát vkládá do státních podniků státní prostředky a očekává jejich zhodnocování. Ne vždy se to však daří. Příkladem jsou České dráhy, které již několik let hospodaří s vysokými ztrátami.

Státní rozpočet a rozpočty měst a obcí tvoří veřejné rozpočty.

Důchodová a sociální politika

Stát reguluje výši mezd ve státním sektoru (pracuje v něm 1/5 práce schopného obyvatelstva), u podnikatelů mzdy nereguluje- pouze minimální výši od 1.1.2008 činí 8000,- Kč.

Ceny některého zboží a služeb stát reguluje – elektřina, plyn, voda, nájemné v bytech.

Do této oblasti patří také stanovení:

- věkové hranice pro odchod do důchodu, výše všech důchodů
- daňových slev
- výše nemocenských dávek
- výše dovolené
- výše podpor v nezaměstnanosti
- výše přídatků na děti, mateřské, porodného apod.

Zahraničně obchodní politika

✚ zahraniční obchod je pro ČR nutností.

✚ ČNB se stará o stabilní kurz koruny – nyní je zaveden plovoucí kurz koruny ovlivněný nabídkou a poptávkou. Od roku 1995 je koruna plně směnitelná.

✚ celní politika je nyní řízena centrálně z Bruselu pro celou EU. Stejně tak dovozní a

vývozní kvóty pro nečlenské země.

podpora exportu, uzavírání mezinárodních smluv, zahraniční obchodní zastoupení, obchodní mise politiků a podnikatelů. Krajiním nástrojem je obchodní embargo.

Zahraniční obchod (ZO)

- absolutní a komparativní výhody
 - význam, členění, rizika a podpora zahraničního obchodu
 - platební a obchodní bilance
 - stupně mezinárodní ekonomické integrace- EU
 - celnictví v ČR
-

Výměna zboží mezi státy patří k nejstarším ekonomickým činnostem lidí. ZO je nedílnou součástí národního hospodářství.

Důvody proč funguje ZO :

► některá zboží se dají produkovat jen v určité zemi světa- např. tropické ovoce= subtropy a tropy, diamanty= JAR, klokaní maso= Austrálie atd. Tyto země mají monopol přírodních a klimatických podmínek, nerostné bohatství atd. Ostatní země musí nakupovat od nich.

► některé země světa mají tzv. **absolutní výhodu** = dosahují při výrobě nižších nákladů- levná pracovní síla v rozvojových zemích, automatizovaná výroba v Japonsku, špičkové technologie v USA....

► **komparativní výhoda**- pokud země vyrábí výrobek, u kterého má větší absolutní výhodu než jiná země, pak jiné zboží, u kterého je jeho absolutní výhoda menší bude dovážet z jiné země.

Význam ZO

- pomocí ZO se vyměňují - hmotné statky - zboží
 - služby - přeprava, pojištění
 - nehmotné statky - autorská práva, licence, know-how....
- 1. Všechny země světa jsou zapojeny do „mezinárodní dělby práce (rozdělení činnosti mezi státy)
- 2. Státy si mezi sebou konkurují- snižování cen
- 3. Pomocí ZO se rozšiřují možnosti odbytu země
- 4. Slouží k obohacování vnitřního trhu (dovoz)
- 5. Napomáhá ke zvyšování zaměstnanosti
- 6. Obohacuje naše NH o poznatky techniky, kulturní zvyky v jiném státě

Členění ZO

► **Export (= vývoz)**- soubor činností spojených s prodejem zboží, služeb a nehmotných statků do zahraničí.

a) **přímý export**- tuzemský výrobce a zahraniční odběratel jsou v přímém obchodním kontaktu.

b) **nepřímý export** – mezi tuz. výrobce a zahr. odběratele vstupuje třetí osoba tzv. vývozce, který zboží v tuzemsku kupuje a sám je prodává do zahraničí.

► **Import (= dovoz)**- zajišťuje pro tuzemské hospodářství suroviny a výrobky, kterých je nedostatek nebo je nelze v tuzemsku vyrobit.

- a) **přímý import** – tuzemský dovozce a zahraniční dodavatel jsou v přímém obchodním kontaktu
- b) **nepřímý import**- vstupuje třetí osoba tzv. dovozce.

► **Reexport** – reexportér zboží koupí v cizí zemi a prodává v jiné cizí zemi, aniž by zboží vstoupilo do země reexportéra. Důvodem reexportu je překonávání obchodně politických překážek, obcházení diskriminačních cel...

Rizika ZO

Při ZO je riziko mnohem vyšší než v domácím prostředí. Není to dané větší vzdáleností, tedy i vyšším nákladům, ale kvůli četným legislativním odlišnostem, odlišnostem v obchodních zvyklostech, politickým, hospodářským vlivům apod. Tyto rizika je třeba minimalizovat, nebo přesunout na někoho jiného nebo jim úplně zabránit.

Lze to: - vhodným pojištěním, státními zárukami exportu, volbou kvalitních obchodních partnerů, kvalitní kupní smlouvou ...

Druhy rizik:

1. **Rizika hospodářská**- špatný odhad vývoje a situace na zahr. trhu, špatný výběr sortimentu...
2. **Rizika dopravní**- riziko škody na zboží během transportu, nedodržení termínů dodání..
3. **Riziko nepřevzetí zboží**
4. **Riziko nezaplacení** – buď vůbec nebo s prodlením
5. **Rizika politická**- dovozní kvóty omezující dovoz určitého druhu zboží, blokády území nebo hraničních přechodů, stávkové akce, válečné konflikty....
6. **Rizika přírodní a náhodná**- povodně, zemětřesení,...

Státní podpora exportu v ČR

Státní podpora exportu je zajišťována prostřednictvím těchto institucí:

1. **Ministerstvo průmyslu a obchodu – www.mpo.cz**

2. **Czechtrade- www.czechtrade.cz** – vládní agentura zřízená MPO poskytuje nefinanční podporu exportu zahrnující např. provozování internetových stránek, kde je možné vyhledat velké množství informací týkajících se exportu, vydává publikace o zemích, kde je možno vyvážet, zpracovává na zakázku marketingové průzkumy zahraničního trhu, pořádá odborné semináře, pomáhá s účastí na zahraničních výstavách a veletrzích...

3. **ČEB- Česká exportní banka- www.ceb.cz**- poskytuje vývozní úvěry s delší dobou splatnosti a menšími úroky, bankovní záruky a další finanční služby pro vývozce...

4. **EGAP- Exportní garanční a pojišťovací společnost- www.egap.cz**, poskytuje ochranu vývozcům proti nezaplacení ze strany kupujících.

5. **Zastupitelské úřady ČR v zahraničí**- prostřednictvím svých obchodně ekonomických úseků, které zaměstnávají ekonomické diplomaty. ČR má celkem 81 zastupitelských úřadů v 69 zemích světa.

Platební bilance

- přehled devizových příjmů a výdajů určité země za 1 rok

a) aktivní - z ciziny jde více peněz než do ciziny ⇒ přírůstek deviz

b) pasivní - platby do ciziny jsou větší než platby z ciziny ⇒ úbytek deviz a země se dostává do zadlužení - krátkodobé

- dlouhodobé

Obchodní bilance

- přehled dovozu a vývozu zboží určité země za jeden rok

a) aktivní obchodní bilance $E > I$

b) pasivní obchodní bilance $E < I$

- rozdíl mezi exportem a importem je saldo obchodní bilance (čistý vývoz - může vyjít i záporný)

Exportní operace

Má 3 fáze:

1. Příprava exportní operace – zahrnuje personální zajištění vývozu ve firmě, příprava výrobního programu na vývoz, řešení finanční stránky vývozu, získání informací o novém teritoriu, o zahr. odběratelích, konkurenci v zahraničí, odlišných zvycích zákazníků, provádění vývozního marketingu- produkt, cena, propagace, distribuce (vše na míru dané zemi)

2. Uzavření kupní smlouvy- zjištění informací o zákazníkovi (jeho platební schopnost, dobré jméno...), dohodnutí podmínek obchodu- cena, dodací podmínky (mezinárodní jednotný výklad dodacích podmínek Incoterms), platební podmínky- používají se dokumentární druhy úhrad, platba předem proforma fakturou

3. Realizace kupní smlouvy- dodání zboží a placení .

Mezinárodní ekonomická integrace – stupně

Důvodem spojování ekonomik je posílení ekonomického postavení ve světě. USA je unií 50 států a svět je vnímá jako jeden silný celek.

Integrace působí jak na mikroekonomické úrovni (spojování firem), tak na makroekonomické úrovni. Zde vede ke vzniku jednotlivých **stupňů mezinárodní ekonomické integrace**:

1. **pásmo volného obchodu** (odstranění cel a překážek obchodu mezi dvěma či více státy)
2. **celní unie** (odstraněná cla + společná celní politika vůči třetím zemím)
3. **společný trh** (celní unie + volný pohyb výrobních faktorů)
4. **hospodářská unie** (společný trh + harmonizace národních ekonomik)
5. **úplná ekonomická unie** (hospodářská unie + politická integrace a společná měna).

Evropská unie

Evropská unie (EU) je mezinárodní společenství, které od posledního rozšíření v roce 2007 tvoří 27 členských zemí s celkem 496 miliony obyvatel (přibližně 7,5 % světové populace). Pročíst kapitulu o EU v učebnici na str.48-52.- základní orientace v dané problematice.

Celnictví v ČR

Clo je povinná platba vybíraná při přechodu zboží přes hranice. Clo má tyto funkce:

- je příjmem státního rozpočtu
- promítá se do ceny dovozových výrobků
- výše cel reguluje tok zboží přes hranice státu a má ochránit domácí ekonomické subjekty.

Celnictví po vstupu do EU

-mezi státy EU jsou cla zrušena. EU má vůči nečlenským zemím jednotnou celní politiku (např. vůči USA). Př. naše firma doveze zboží z USA, musí zboží proclít a je na něj uvaleno dovozní clo dle **jednotného celního sazebníku** EU (obsahuje všechny druhy dováženého

zboží včetně celní sazby). Firma musí zboží přihlásit k proclení vyplněním formuláře JCD- **Jednotná celní deklarace**. Clo je vyměřeno z celní hodnoty zboží, která se prokazuje příslušným dokladem. Clo je vybíráno spolu s DPH případně se spotřební daní pokud se na zboží vztahuje. Pokud zboží bude dále exportováno mimo hranice EU- ukládá se do té doby na našem území do tzv. **celního skladu**, kde je uloženo bez cla. Pohyb zboží mezi zeměmi EU sleduje statistický systém INTRASTAT, který vychází z povinných měsíčních výkazů vyplňovaných firmami obchodujícími v rámci EU.

Druhy cla

- ▶ **dovozní clo**- nejběžnější
- ▶ **vývozní clo**- není používáno, export je třeba podporovat.
- ▶ **vyrovnávací clo** – uvaleno na dotované výrobky ze zemí mimo EU. Slouží k ochraně našeho trhu.
- ▶ **antidumpingové clo**- ochrana před dovozem zboží s velmi nízkou cenou, která je někdy až pod výrobními náklady.

Celní orgány v ČR a jejich funkce

1. **Ministerstvo financí**
2. **Generální ředitelství cel**- nejvyšší orgán v oblasti cel
3. **Celní ředitelství**- je jich 8 a řídí celní orgány
4. **Celní úřady**- základní výkonná složka s vymezenou územní působností.

Celní úřady provádějí **celní kontrolu**, která je souhrnem činností :

- při dovozu, tj. od vstupu zboží na území ČR až do doby, kdy celnice propustí zboží do volného oběhu v tuzemsku
- při vývozu od podání návrhu na propuštění zboží celnicí až do přechodu státní hranice
- při tranzitu přes naše území

Celní kontrola zahrnuje 100% kontrolu zboží, ale i dokumentace ke zboží.

Některé zboží nepodléhá celní kontrole např. diplomatická pošta, některé věci v rámci cestovního ruchu...

Orgány celní správy působí v těchto oblastech:

- správa cla a daní souvisejících s dovozem a vývozem nebo tranzitem. Kompletní správa **spotřební daně**.
- boj proti drogám
- zahraniční obchod s vojenským materiálem
- nakládání s nebezpečnými odpady
- obchod s vzácnými živočichy a rostlinami
- ochrana autorských práv- kontroly v obchodech, na tržnicích..
- nelegální zaměstnávání cizinců
- kontrola nákladní dopravy- vážení vozidel, kontrola nákladů, přestávek řidičů, dálničních poplatků...

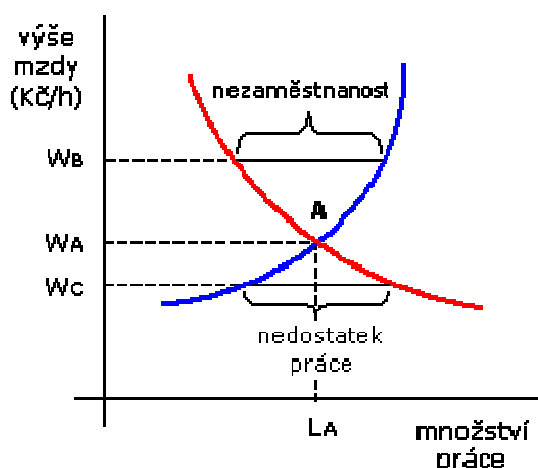
Celní správa úzce spolupracuje s ostatními celními správami EU na základě společné celní legislativy.

Nezaměstnanost, ekonomický růst, cyklický vývoj hospodářství, úloha státu v tržní ekonomice, hospodářská politika státu

- nezaměstnanost- druhy, příčiny, délka nezaměstnanosti, míra nezaměstnanosti
- ekonomický růst
- cyklický vývoj fáze hospodářského cyklu
- úloha státu v tržní ekonomice
- hospodářská politika státu

Nezaměstnanost

Dalším nepříznivým jevem tržní ekonomiky po inflaci je **nezaměstnanost**. Práce je jeden ze základních výrobních faktorů. Svou pracovní sílu nabízejí lidé na **trhu práce**. Při rovnovážné mzdě (W_A) se nabídka pracovní síly = poptávce firem po práci. Převis nabídky (odpovídá mzda W_B) = **nezaměstnanost**. Běžný stav je, že existují volná místa a zároveň nezaměstnaní, kterým tato volná místa nevyhovují.

Nabídka práce - ----- Poptávka po práci - -----

Druhy nezaměstnanosti

- 🚧 **nezaměstnanost dobrovolná** - stát ji neřeší, lidé mají pracovní sílu, ale nechtějí pracovat. Zákonem není předepsaná povinnost pracovat.
- 🚧 **nezaměstnanost nedobrovolná** - lidé chtějí a potřebují pracovat, ale nemohou sehnat odpovídající uplatnění. Stát ji sleduje a pomáhá řešit:

- **aktivní opatření** - podpora vzniku nových pracovních míst, zaměstnávání absolventů škol, daňové úlevy při zaměstnávání postižených občanů, rekvalifikace
- **pasivní opatření** - podpora v nezaměstnanosti ze státního rozpočtu.

Příčiny nezaměstnanosti

1. **frikční nezaměstnanost** - krátkodobá a přirozená, změny zaměstnání.
2. **strukturální** - útlum určitých oborů v ekonomice (těžký průmysl apod.),
3. **cyklická** - ekonomika se vyvíjí v hospodářských cyklech, v období **krize** a sedla

je vysoká nezaměstnanost.

4. sezónní- u určitých profesí – zemědělství, stavebnictví, cestovní ruch...

Délka nezaměstnanosti a její důsledky

✚ **Krátkodobá nezaměstnanost - do 6 měsíců** - jedná se především o frikční nezaměstnanost. Nezaměstnaný aktivně hledající práci věří, že nějakou práci získá. Neztrácí svou kvalifikaci a pracovní návyky, má motivaci k například k rekvalifikaci.

✚ **Dlouhodobá nezaměstnanost - rok a delší.** Nezaměstnaný ztrácí zájem hledat práci, ztrácí sociální kontakty, pracovní návyky a kvalifikaci. **Dlouhodobá nezaměstnanost je mnohem závažnější** jak pro člověka jako jedince, tak pro společnost jako celek. Tito nezaměstnaní někdy končí jako bezdomovci a je zde potenciál k trestné činnosti (krádeže, drogy). Resocializace je pak velmi těžká a nákladná.

Určité procento nezaměstnanosti (do 2 %) je bráno jako pozitivní jev. Problémem je nezaměstnanost nad 10%. Měřit se dá pouze oficiální nezaměstnanost – počty nezaměstnaných registrovaných na úřadech práce.

Nedobrovolnou nezaměstnanost měříme ukazatelem míry nezaměstnanosti (v %).

$$u = \frac{U \text{ nedobrovolně nezaměstnaní, hledající aktivně práci}}{L \text{ ekonomicky aktivní obyvatelstvo}} \cdot 100 \%$$

$L = E + U$ kde E jsou zaměstnaní a U nedobrovolně nezaměstnaní.

Do ekonomicky aktivního obyvatelstva tedy nezapočteme dlouhodobě nemocné, dobrovolně nezaměstnané apod.

V jednotlivých regionech republiky se míra nezaměstnanosti liší (Mostecko 20% x Praha 2%). Nejvíce bylo v ČR kolem 10%, nyní kolem 6%.

Na celonárodní úrovni řeší otázky nezaměstnanosti **Rada pro sociální dialog (tripartita).**

Ekonomický růst

Jde o přírůstek HDP oproti předcházejícímu období. Z dlouhodobého hlediska má ekonomika tendenci růst. Ekonomický růst úzce souvisí s posouváním hranic produkčních možností země, a to především díky technickému pokroku, rozvoji organizace práce a ostatním vlivům, které umožňují efektivněji využívat výrobních faktorů.

Tempo růstu- standardní tempo růstu je 3-5%. Nad 10% jde o ekonomický zázrak (Japonsko po 2. sv. válce)

Extenzivní faktory růstu- dochází k rozšiřování výroby

Intenzivní faktory růstu- vyšší využití stávajících zdrojů

Úloha státu v tržní ekonomice

1. Stát jako ekonomický subjekt

- a) **na straně poptávky**- vypisuje státní zakázky, nakupuje zboží a služby k zajištění provozu státních institucí- škol, úřadů, policie, soudů....
- b) **na straně nabídky**- stát může podnikat formou státních podniků nebo jako akcionář v soukromých firmách působících v strategických oborech (výroba energie..). Stát vystupuje na straně nabídky v sociální oblasti, školství, obraně, zdravotnictví....

2. Stát jako činitel vytvářející ekonomické prostředí

- zajištění tvorby právních norem a dohled nad jejich dodržováním.
- dohlíží nad pravidly hos. soutěže, garantuje stabilní měnu, vytváří podmínky pro mezinárodní obchod, láká zahraniční investory, řeší nezaměstnanost, mírní sociální nerovnosti pomocí daní a transferů obyvatelstvu.

Základními institucemi státu jsou ► **parlament**- zákonodárná moc státu

► **vláda**- výkonná moc státu, řídí všechny instituce, ministerstva a úřady, které provádějí hospodářskou politiku vlády.

► **centrální banka (ČNB)** – hlídá bankovní trh a tedy množství peněz v oběhu.

V této části hospodářské politiky musí být ČNB **co nejvíce samostatná a nezávislá na vládě**.

Hospodářská politika (HP)

Je významně ovlivněna tím, která politická strana je u moci (pravice x levice). HP má k dispozici nástroje, kterými stát zabezpečuje své funkce. HP má zajistit především 4 hlavní ukazatele – viz magický čtyřúhelník.

Hodnocení národního hospodářství (NH)

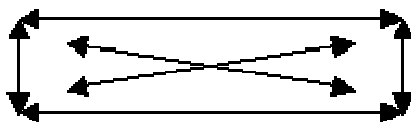
- magický čtyřúhelník
 - celkový produkt
 - hrubý národní produkt -HNP
 - hrubý domácí produkt- HDP
 - zbožíová metoda výpočtu HDP
 - důchodová metoda výpočtu HDP
 - skutečný a potenciální HDP
 - ostatní národohospodářské ukazatele
 - inflace
-

Magický čtyřúhelník

Při hodnocení NH sledujeme tzv. **magický čtyřúhelník**:

✚ **velikost a tempo růstu celkového produktu**
ukazatel: hrubý domácí produkt (HDP)

✚ **stabilita cen**
ukazatel: míra inflace

✚ **vyrovnanost vývozů a dovozů**
ukazatel: bilance zahraničního obchodu

✚ **velikost a struktura nezaměstnanosti**
ukazatel: míra nezaměstnanosti

Všechny uvedené makroekonomické veličiny spolu úzce souvisí a vzájemně se ovlivňují (nelze sledovat celkový produkt aniž bychom znali míru inflace, která ukazuje míru znehodnocování peněz pomocí kterých HDP měříme, nelze jásat nad růstem HDP pokud víme, že nám rapidně vzrůstá zahraniční zadluženost a nerovnováha obchodní bilance atd.).

Celkový produkt (výkonnost NH)

=množství statků a služeb, které ekonomika vyprodukovala za určité období (většinou 1 rok).

Hrubý národní produkt (HNP)

✚ **HNP**= souhrn statků a služeb vyjádřený penězi vytvořený za určité období výrobními faktory ve vlastnictví občanů příslušné země (tj. na území státu i v zahraničí). Tento ukazatel je počítán **na národním principu**. **Využívá ho především Severní Amerika** (např. americké investice v Jižní Americe se započítají do HNP USA).

Hrubý domácí produkt (HDP)

✚ **HDP** = souhrn statků a služeb vyjádřený penězi vytvořený za určité období výrobními faktory na území daného státu bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem. Tento ukazatel je počítán **na územním principu** a je používán u nás, ale i v ostatních evropských zemích. U nás ho zjišťuje a počítá Český statistický úřad (www.czso.cz).

Zbožová (produkční) metoda výpočtu HDP

=vychází z výroby a sčítá všechny vyrobené finální statky a služby, které firmy za dané období prodaly domácnostem, státu, jiným firmám)

započítává se jen dlouhodobý majetek a změny stavu zásob firmy) a čisté vývozy.

$$\text{HDP} = C + I + G + (X - M)$$

Spotřeba domácností (C) = tvoří 2/3 HDP. Výdaje za zboží, které domácnosti vydají za rok.

Investice soukromých domácích firem (I)- výdaje za stroje, budovy, technologie, změny stavu zásob.

Vládní nákupy (G)- množství statků a služeb nakoupených ze státního rozpočtu (na školství, obranu, zdravotnictví...). Nezahrnují se sem transfery obyvatelstvu (důchody, soc. dávky, mateřské, podpory v nezam....)

Čistý vývoz (X-M)- rozdíl mezi exportem (vývozem) a importem (dovozem).

Důchodová metoda výpočtu HDP

= vychází z fáze rozdělování hospodářského procesu, kdy každý účastník výroby získává svůj podíl jako odměnu za vynaložení výrobních faktorů.

$$\text{HDP} = \text{mzdy} + \text{renty} + \text{zisky} + \text{úroky} + \text{odpisy} + \text{nepřímé daně}$$

Mzdy, renty, zisky a úroky tvoří **národní důchod**. Nepřímé daně tvoří DPH a spotřební daň.

Obě metody výpočtu jsou rovnocenné. Poměrují stejnou „hromadu“ zboží(statků a služeb), ale z jiného pohledu. Jednou z pohledu výroby a jednou z pohledu vlastnictví výrobních faktorů a rozdělování.

Skutečný a potenciální HDP

✚ **skutečný HDP** - skutečně dosažený **HDP**. Vyjadřuje se :

- *v běžných cenách* - **nominální HDP**- při výpočtu používáme aktuální ceny zboží a služeb v daném roce. Nelze porovnávat s jinými roky. Např. HDP ČR v běžných cenách činilo v roce 2007 - 3 557,7 mld. Kč.

- *ve stálých cenách* - **reálný HDP** - používáme **ceny zvoleného roku**, na které ceny jiných let přepočteme. Přepočet na stálé ceny používáme, abychom **eliminovali inflační znehodnocení** a mohli dané roky srovnávat.

✚ **potenciální HDP**, tedy teoretický celkový produkt hospodářství, kterého by dosáhlo při úplném využití svých výrobních faktorů (práce, přírodní zdroje, kapitál).

Hospodářství dosahuje potenciálního HDP, pokud se pohybuje **na hranici svých produkčních možností**.

Skutečný HDP může být **nižší** než potenciální HDP (ekonomika nevyužívá plně své zdroje, např. v období hospodářských krizí, kdy je vysoká nezaměstnanost), může být **totožný** s potenciálním produktem (optimální rovnováha) nebo může být **vyšší** než potenciální produkt (ekonomika si dodatečné zdroje půjčuje ze zahraničí, obvyklé v období konjunkturního vrcholu a tzv. přehřátí ekonomiky).

Ostatní národohospodářské ukazatele

🚧 **HDP (HNP) na jednoho obyvatele**- nejpoužívanější ukazatel pro mezinárodní srovnávání.

🚧 **Čisté ekonomické bohatství (NEW)** – koriguje nedokonalost HNP. Lépe vyjadřuje životní úroveň obyvatel. Zohledňuje velké částky unikající nelegální ekonomikou.

$\text{NEW} = \text{HNP} + \text{šedá a černá ekonomika (odhadem)} + \text{samozásobitelství} - \text{negativní externality trhu}$
--

Černá ekonomika- praktiky a činnosti, které porušují zákony dané země a jsou trestně postižitelné. Patří zde organizovaná hospodářská trestná činnost, ale i trestná činnost jednotlivců. Jde např. o krádeže, práce na černo, prodej drog, fiktivní doklady, padělání peněz, podvody, daňové úniky, zpronevěry... černé peníze se poté legální cestou dostanou do oběhu- „praní špinavých peněz“ např. formou založení firmy, nebo nákupem akcií již fungující firmy.

Šedá ekonomika – souhrn praktik a činností, které porušují běžné etické a morální normy a pohybují se na hraně zákona. Proto jsou těžko právně postižitelné. Patří zde především **korupce(podplácení)**, které narušuje hospodářskou soutěž, vede k neefektivnosti a plýtvání s penězi. V současnosti se jeho forma změnila z „obálkové metody“ na poskytování věcných darů, dovolených apod. Celosvětově sleduje míru korupce nezávislá organizace Transparency International.

Samozásobitelství – zboží a služby, které si lidé vyrobili pro svou vlastní potřebu případně rodinu a známé (např. ovoce a zelenina ze zahrady, ušití šatů, oprava auta...)

Negativní externality trhu- poškozování životního prostředí.

🚧 **Ekonomický růst**- porovnání HDP (HNP) v čase.

Inflace

= patří k trvalým projevům tržního hospodářství. Jde o všeobecný růst cenové hladiny neboli snížení kupní síly peněz (znehodnocení peněz). Jde o makroekonomický jev.

Příčiny inflace:

✚ **inlace tažená poptávkou**- pokud lidé dostanou více peněz za stejnou práci, nebo si berou úvěry na nákupy, tj. zvýší se poptávka při stejném objemu nabídky, zvýší se poté ceny zboží a služeb.

✚ **inlace tažená nabídkou** –zvýší se ceny vstupů do výroby(suroviny, energie, cena kapitálu..) Firmy zdražují. Poptávka (především domácnosti) pak volá po zvyšování mezd, to způsobí opětovné zvýšení cen nabídky a inflace bují.

Míra inflace (míra znehodnocení peněz) se uvádí v **procentech**. Zjišťována je Českým statistickým úřadem pomocí tzv. **spotřebitelského koše**, který se skládá asi ze 370 typických výdajů domácností (potraviny, oblečení, doprava, nájemné, energie, telefony apod.) Trvalý vzestup cen spotřebitelského koše je ukazatelem inflace. Sledují se i ceny průmyslových výrobců, stavebních prací, zemědělských výrobců, tržních služeb..

Typy inflace podle velikosti:

✚ **inlace mírná**- jednociferná. Lidé nepřestávají věřit penězům, ekonomika běžně funguje. V ČR v roce 2007 byla 2,8, %.

✚ **inlace pádivá**- dvojciferná. Lidé přestávají věřit domácí měně, preferují stabilnější cizí měny nebo jiné trvalejší hodnoty (zlato, nemovitosti atd.). Chod ekonomiky už je narušován, ekonomická výkonnost klesá. Nejvyšší míra inflace byla v ČR v roce 1991 – 58%.

✚ **hyperinflace** - trojiciferná a větší. Ceny se zvyšují natolik rychle, že peníze přestávají plnit svou funkci uchovatele hodnot a zprostředkovatele směny, lidé preferují naturální směnu (přes její obrovské nevýhody a nedostatky), ekonomický systém společnosti se úplně rozpadá, nastává chaos a anarchie. Tento stav je typický především pro období válečných konfliktů, politických převratů a podobně. Ekonomická výkonnost hospodářství se zcela propadá (např. inflace v Bulharsku v roce 1996 byla 1085,0 %, Rusko 1992 mělo inflaci 2508 %, Ukrajina v tomtéž roce 2730 % apod.).

Dopadem inflace je např. minimalizace úspor a snaha o vhodné investování, vzniká nejisté prostředí pro ekonomické aktivity, zvyšování důchodů (valorizace).

Vyšší míra inflace je nepříznivým jevem ekonomiky a musí nastoupit stát, který ji svými zásahy mírní. Pokud ne , může se roztočit tzv. inflační spirála.

Trh

- definice trhu, subjekty trhu, historie trhu; typy trhu

- zboží; cena zboží

- poptávka- co vyjadřuje, graf, typy, vlivy na poptávku, zákon poptávky

- nabídka- co vyjadřuje, graf, vlivy na nabídku, zákon nabídky

- střetávání nabídky a poptávky na trhu- rovnovážná cena

- konkurence cenová a necenová, konkurence dokonalá a nedokonalá, formy nedokonalé konkurence

-selhání trhu

Trh je místo střetávání nabídky a poptávky, na kterém se utváří cena zboží.

Dochází zde ke **směně** zboží mezi **subjekty trhu**. Trh a tržní zákony odpovídají na 3 základní ekonomické otázky. Trh zajistí efektivní využívání zdrojů společnosti. Výroba zastaralého a nežádaného zboží je zastavena a vyrábí se zboží žádané.

Subjekty trhu :

1. **domácnosti** – přicházejí na trh za účelem uspokojení potřeb, nakoupené produkty spotřebovávají, představují tedy spotřebitele
2. **firmy** – nakupují výrobní faktory, které přetvářejí na produkty, které prodávají s cílem maximalizovat svůj zisk.
3. **stát (vláda)** – má specifické postavení, prostřednictvím zákonů stanovuje podmínky pro ostatní účastníky trhu, snaží se omezit negativní dopady trhu na ekonomiku, finanční prostředky ke svému působení získává stát zejména výběrem daní.

Mezi jednotlivými subjekty dochází k přesunu výrobních faktorů, zboží, služeb a peněz (dotace, mzdy, platy, důchody...).

Historie trhu:

- **etapa přežití**- trh existuje, ale lidé si to ještě neuvědomují a ke směně dochází nahodile
- **etapa produktivní**- je to doba, kdy výroba začíná být větší než spotřeba
 - nadbytek se začal zvyšovat
- **etapa spotřebitelská**- spadá do 30.let 20stol.
 - obrovský rozmach v hospodářství
 - nabídka převyšuje poptávku

Typy trhu:

- 1.) **podle území:** a) místní trh (vesnice, město,...)
 - b) národní trh (určitý stát)
 - c) mezinárodní trh (trh více států např. EU)
 - d) celosvětový trh- trh ropy
- 2.) **podle počtu výrobků:** a) dílčí trh (s jedním druhem zboží)
 - b) agregátní trh (všechny druhy zboží)
- 3.) **podle druhů zboží:** a) trh výrobních faktorů- práce
 - přírodní zdroje
 - věcný kapitál- stroje, stavby..b) trh výrobků a služeb- základní trh, od kterého se odvíjí ostatní
 - c) trh finanční- trh peněžní- splatnost do 1 roku
 - trh kapitálový- splatnost nad 1 rok

Zboží: - je statek nebo služba určena ke směně na trhu

- ne každý výrobek je zboží např. samozásobitelství – doma vypěstovaná zelenina, doma uvažené jídlo. Dále nejsou zbožím netržní služby poskytované státem (školství, policie, státní správa...).

Zboží má 2 základní vlastnosti:

- a) užitná hodnota- schopnost zboží uspokojit lidskou potřebu. Vzniká v procesu výroby.
- b) směnná hodnota- poměr, ve kterém se jedno zboží směňuje za druhé. Tato hodnota se vyjadřuje v penězích = **cena zboží**.

Poptávka (D) - je množství zboží (Q), které jsou kupující ochotni koupit za co nejnižší cenu(P).

Typy poptávky: a) agregátní D – je celková poptávka, např. v celé naší republice

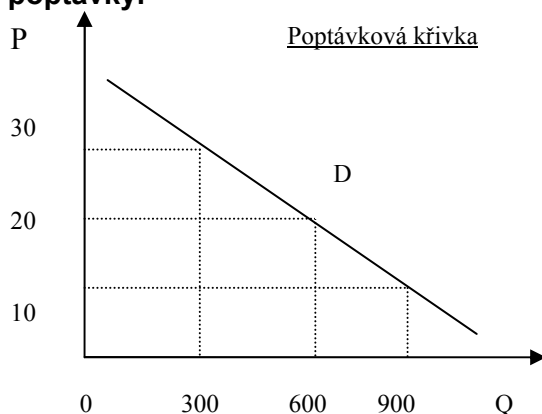
- b) dílčí D – je poptávka po jednom druhu zboží
- c) individuální D – poptávka jednoho kupujícího

Zákon klesající poptávky: s rostoucí cenou zboží klesá poptávka.

Faktory ovlivňující poptávku:

- cena
- demografické změny (změny v počtech kupujících)
- velikost příjmu
- změny životního stylu (módní trendy, zvyky)
- změny cen jiných výrobků: - **substituty**- jsou výrobky, které mohou nahradit jiný výrobek (adidas x nike, hovězí x vepřové). Zvýšení ceny jednoho výrobku, způsobí růst poptávky po zboží substitučním.
- **komplementy**- výrobek, který doplňuje spotřebu jiného výrobku. Zvýšení ceny základního výrobku vyvolá snížení poptávky po tomto, ale i po komplementárním výrobku (auto x benzín).
- velký vliv na poptávku má reklama a klimatické podmínky

Graf poptávky:

Nabídka (S) -je množství zboží (Q), které chtějí výrobci prodat za co nejvyšší cenu (P)

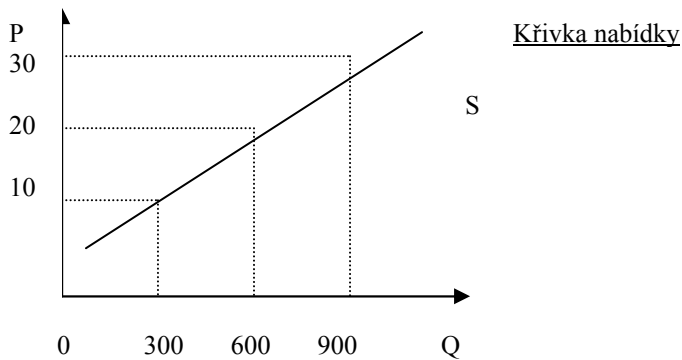
- Typy nabídky:**
- a) agregátní (celková)- je souhrn nabídek všech výrobců na trhu
 - b) dílčí – nabídka jednoho výrobku od různých výrobců
 - c) individuální – nabídka jednoho výrobce

Zákon rostoucí nabídky: s rostoucí cenou roste nabídka zboží.

Faktory ovlivňující nabídku:

- cena
- náklady výroby a obchodu- dražší suroviny a energie, zvýšení mzdy
- změna vnějších podmínek podnikání – změna zákonů , změna počasí
- změna kapitálové výnosnosti – přelívání kapitálu z jednoho odvětví do druhého

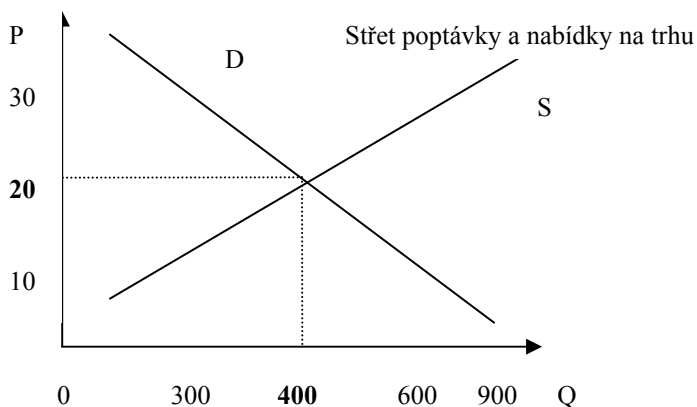
Graf nabídky:

Střetávání nabídky a poptávky na trhu

- zájem prodávajících a kupujících je naprosto protichůdný– nakoupit co nejlevněji x prodat co nejdraž → musí se sladit zájmy, najít kompromis.

Ideální stav nastane v okamžiku, kdy se nabídka s poptávkou protnou a nastane **rovnováha na trhu**. Cena se ustálila na určité výši tzv. **rovnovážná cena** a té odpovídá určité **rovnovážné množství zboží**. (viz graf Střet poptávky a nabídky na trhu). Není ani přebytek ani nedostatek zboží.

Je-li **nedostatek zboží** na trhu, výrobci cenu zvýší. Poptávka se sníží. Vyšší cena vyvolá zájem výrobců a zvýší se nabídka zboží. Za tak vysokou cenu je však ochotno nakupovat pouze málo kupujících. Vzniká **přebytek zboží**. Odbyt vážne, proto výrobci musí cenu snížit. Vzroste počet kupujících, kteří si mohou zboží koupit. Při nižší ceně se sníží i nabídka. Nabídka se vyrovná s poptávkou a nastane rovnováha.

Konkurence

= proces, ve kterém se střetávají určité zájmy určitých subjektů na trhu.

- **konkurence mezi nabídkou a poptávkou (napříč trhem)** – představuje střet nabídky a poptávky na trhu. Nabízející a poptávající přicházejí na trh s protichůdnými požadavky. Tržní mechanismus vede ke kompromisu ve formě rovnovážné ceny a množství.
- **konkurence na straně poptávky** – významná hlavně v situaci, kdy poptávka převyšuje nabídku. Poptávající pak mezi sebou soutěží o nedostatkové zboží a vítězem je ten, kdo zaplatí nejvíc (soutěž kupujících)
- **konkurence na straně nabídky** – když nabídka převyšuje poptávku, nabízející mezi sebou soutěží o to, kdo prodá více přebývajícího zboží. Vítězí ten, kdo je ochoten

prodávat za nejnižší cenu (soutěž prodávajících). V případě, že je poptávka větší než nabídka, prodejci soutěží o to, kdo prodá zboží za vyšší cenu.

- podle použitých metod se na straně nabídky dále rozlišuje:
 1. **cenová konkurence** – dobrovolné snižování ceny zboží ze strany výrobců a prodejců, snahou je přilákat spotřebitele od konkurence.
 2. **necenová konkurence** – snaha konkurovat něčím jiným, než je cena (např. značkou, kvalitou, obalem, službami, splátkovým prodejem...) (podniky používají kombinaci obou metod)
- podle postavení výrobců na trhu se na straně nabídky dále rozlišuje:
 1. **dokonalá konkurence** – základním předpokladem jsou shodné podmínky pro všechny subjekty na trhu. Jde o trh ideální, v praxi téměř nedosažitelný.
 2. **nedokonalá konkurence** – působení zákonů nabídky a poptávky se deformuje a tím i tvorba ceny.

Formy nedokonalé konkurence:

► **MONOPOL**- na straně nabídky jen jedna firma – má výsadní postavení na trhu. Zneužívá své postavení hlavně v oblasti cen. Nehospodaří efektivně. Běžný v centrálně plánovaných ekonomikách, zemích východní Evropy a rozvojových zemích.

-**administrativní monopol**- pouze jedna firma má od státu povolení prodávat určitý výrobek nebo službu.

- **absolutní monopol**- jediná firma zná recept na výrobu určitého výrobku (Becherovka).

-**monopson**- monopol na straně poptávky- např. stát je jediným zákazníkem při nákupu speciálních technologií v obraně státu.

Stupně vzniku monopolu: **a) kartel**- dohoda o cenách, nebo teritoriích mezi dvěma a více konkurenty (čerpací stanice o ceně PHM)

b) syndikát- dohoda o spol. nákupu nebo prodeji (COOP)

c) trust- dochází k propojení výroby konkurentů

d) koncern- firmy se propojují v celém rozsahu činností, ztrácí právní subjektivitu (fúze)

► **OLIGOPOL**- na straně nabídky existují pouze dvě nebo více velkých firem

► **MONOPOLISTICKÁ KONKURENCE**- na trhu působí několik velkých firem, ale současně i firmy malé.

Příčiny selhání trhu:

1) **vznik monopolu**- viz výše. Stát hraje úlohu hlídače, který kontroluje případné zneužití výsadního postavení na trhu. Existují zákony , které chrání hospodářskou soutěž.

2) **existence veřejných statků**- není žádoucí, aby jejich správu zajišťoval soukromý sektor (obrana státu, veřejné školství, státní správa)
- tyto statky nejsou ovlivněny trhem

3) **externality**: **a) pozitivní** – podnikatelskou činností můžeme přinést někomu užitek, aniž by za to zaplatil – např. přivedením infrastruktury (cesty, inženýrské sítě) stoupne cena pozemků v této lokalitě.

b) negativní – je to špatný vliv výrobců na životní prostředí

Finanční trhy I.

-historie vzniku peněz

-funkce peněz

-měna

-struktura finančního trhu

- nástroje peněžního trhu- netermínované vklady, krátkodobé term. vklady, krátkodobé úvěry a krátkodobé cenné papíry- depozitní certifikát, směnky, pokladniční poukázky a bankovní akcepty

Historie vzniku peněz

Směna zboží za zboží se nazývá **barter** a je historicky nejstarší formou směny (ovšem můžeme se s ní setkat i dnes). Z rozvoje obchodu se ukázala naturální směna nepraktická a komplikovaná. Prostředníkem směny (všeobecným ekvivalentem) se později stávají **peníze**. Peníze jsou zvláštním druhem zboží a prošly postupným vývojem:

1. **komoditní peníze**-určitý druh zboží, všemi přijímaný.
2. **drahý kov** – byl dostatečně vzácný, dobře se dělil, dobře se uchovával a přenášel, nekazil se.
3. **mince** – z drahých kovů se razily mince.
4. **papírové peníze** – u kterých právě stát garantoval hodnotu státním zlatým pokladem.
5. **bezhotovostní platby** – formou platebních karet, šeků, plateb prostřednictvím bankovních účtů apod.

Funkce peněz

1. **prostředek směny** (zprostředkovávají výměnu zboží – peníze – zboží),
2. **míra hodnot** (pomocí peněz měříme hodnotu jinak nedoměřitelných statků),
3. **prostředek akumulace** (peníze se dají hromadit, schraňovat, akumulovat).

Měna

Většina ekonomik je otevřených a ve větší nebo menší míře obchoduje s jinými zeměmi a potřebuje měnu jednoho státu převádět na měnu cizí. Důvodem zavedení vlastní měny je kontrola ekonomiky státu a regulace zahraničního obchodu.

Hovoříme o měnách:

1. **plně směnitelných**, kde nejsou překážky výměny,
2. **částečně směnitelných**, kde stát stanoví omezující pravidla výměny své měny,
3. **nesměnitelných**, kdy stát svým rozhodnutím zakazuje držení cizích měn občany a firmami státu a určuje instituce (většinou banky), které získávají monopol této výměny. Do roku 1990 byla Kč nesměnitelná a od roku 1995 je plně směnitelná.

Měna = peněžní soustava určitého státu, základem každé měny je peněžní jednotka

Měnový kurz = cena měnové jednotky jedné země vyjádřena v peněžní jednotce jiné země
1 € = 23 Kč

Kurzovní lístek = soupis kurzů měn nejdůležitějších států k určitému datu. U nás vydává oficiální kurzovní lístek ČNB (www.cnb.cz) každý pracovní den.

Valuty = bankovky a mince cizího státu

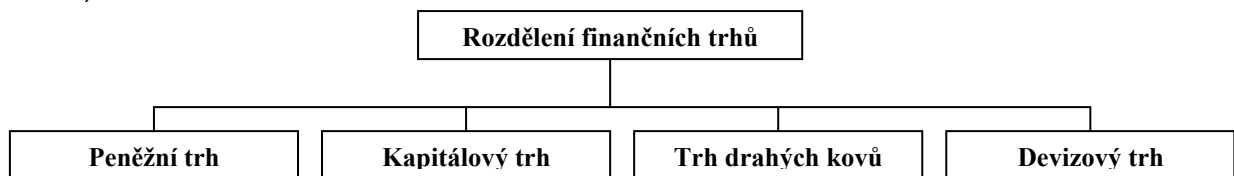
Devizy = pohledávky znějící na cizí měnu (např. cenné papíry v cizí měně, bezhotovostní peníze na účtu v zahraničí)

Devalvace = oficiální snížení kurzu měny určitého státu vůči všem ostatním měnám (za jednu cizí měnovou jednotku zaplatíme více domácí měny). Opakem je **REVALVACE**, tedy administrativní zvýšení kurzu vůči všem cizím měnám.

Devalvaci a revalvaci měny provádí centrální banka státu, u nás ČNB.

Struktura finančního trhu

Finanční trh je jako každý trh založený na nabídce relativně volných peněz (majitelé je nechtějí nechat ležet ladem a ztrácet na hodnotě díky inflaci, ale chtějí je zhodnotit) a poptávce po penězích (kdy podnikatelé vědí, jak vydělat, ale nemají dostatek kapitálu). Střetem této nabídky a poptávky po penězích vznikne cena peněz (úrok, kurzy akcií, kurzy deviz...)

Trh drahých kovů

Je pro nás doplňkovým trhem, protože většina finančních transakcí dnes neprobíhá prostřednictvím drahých kovů. Nejdůležitější institucí tohoto trhu je burza drahých kovů v Londýně, která je cenotvorným trhem.

Devizový trh

Vzhledem k různým směnným kurzům jednotlivých měn a jejich pohybům je DT specifickým finančním trhem založeným na poptávce a nabídce po národních měnách.

Peněžní trh

Zajišťuje umístování krátkodobých finančních zdrojů. Jsou to půjčky na mezibankovním trhu (mezi bankami navzájem), které mohou být i na pár hodin, a jsou to půjčky mezi bankami a klienty se splatností **do 1 roku**.

► Vklady a úvěry

1. **netermínované vklady** (podniky a občané ukládají do bank za nízký úrok, mohou je kdykoliv vyzvednout),
2. **krátkodobé termínované vklady** (podniky a občané ukládají u bank za vyšší úrok na určitou dobu),
3. **krátkodobé úvěry** (banky půjčují podnikům a občanům na určitou dobu),

► Krátkodobé cenné papíry

1. **depozitní certifikát,**
2. **směnky,**
3. **pokladniční poukázky,**
4. **bankovní akcepty.**

Depozitní certifikáty (vkladové certifikáty, vkladové listy)

Depozitní certifikát vystavuje banka (dlužník) a potvrzuje jím přijetí jednorázového termínovaného vkladu od klienta (věřitele). Tyto certifikáty jsou prodávány s různou nominální hodnotou a s různou dobou splatnosti (1 měsíc, 3 měsíce, 6 měsíců, rok). Mají obvykle pevnou úrokovou míru, která je splatná po uplynutí doby splatnosti.

Směnky :

Směnka je **převoditelný cenný papír**, ze kterého vyplývá dlužnický závazek, který dává směnečnému dlužníkovi povinnost zaplatit a současně majiteli směnky právo požadovat zaplacení směnečné sumy v určitém čase a na určitém místě. Směnku může vystavit a použít kterýkoliv podnikatel (v souladu s obchodním zákoníkem), ale také občané dle občanského zákoníku. Její vystavení nepodléhá schválení žádné instituce= její velká operativnost. Musí však splňovat podstatné náležitosti dané směnečným zákonem.

Druhy směnek:

1. **směnky vlastní (mezi 2 subjekty)** – upravují vztah mezi věřitelem a dlužníkem – výstavcem směnky, který dává písemný slib uhradit směnečnou sumu věřiteli(majiteli směnky).
2. **směnky cizí (mezi 3 subjekty)**– upravují vztah mezi výstavcem, který je v dlužnické pozici vůči věřiteli. Výstavce vystavením směnky přikazuje třetí osobě –směnečníkovi uhradit dlužnou částku věřiteli.

Cizí směnka musí obsahovat:

1. označení v textu, že jde o směnku (nestačí nadpis SMĚNKA),
2. bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžní sumu, vyjádřenou slovy i čísly (v případě neshody platí slovní vyjádření)
3. jméno směnečníka (ten, kdo má platit) a jeho identifikace,
4. údaj splatnosti,
5. údaj místa, kde má být placeno,
6. jméno věřitele – na jeho řad má být placeno,
7. datum a místo vystavení směnky,
8. podpis výstavce a jeho adresa.

Směnku může věřitel před uplynutím její splatnosti prodat jiné osobě (právníké i fyzické) nebo bance, která mu poskytne eskontní úvěr (odprodej směnky bankou se nazývá eskont, pokud tato banka prodá směnku centrální bance hovoříme o reeskontu.

Směnka může sloužit jako:

1. zástava při jiných typech úvěru,
2. směnkou můžeme ručit určitou obchodní transakci,
3. směnka může být součástí dokumentárního akreditivu, používaného především při obchodech se zahraničím,
4. směnka se dá využít jako platidlo,
5. směnky jsou jedním z cizích zdrojů krátkodobého financování firmy,
6. směnka je využívána při úvěrech,

Pokladniční poukázky :

Pokladniční poukázky mají u nás podobu **státních pokladničních poukázek**, tedy cenného papíru emitovaného státní institucí (např. ministerstvo financí) a jsou využívány k vyrovnání krátkodobých schodků příjmů a výdajů státního rozpočtu a jako nástroj měnové politiky. Tyto cenné papíry jsou určeny pro obchodování na mezibankovním trhu pro velké investory. Nominální hodnota jedné poukázky činí obvykle 1 milion Kč a celá emise je prodávána formou aukce a těší se velkému zájmu investorů (stát v pozici dlužníka je solidní zárukou).

Bankovní akcepty :

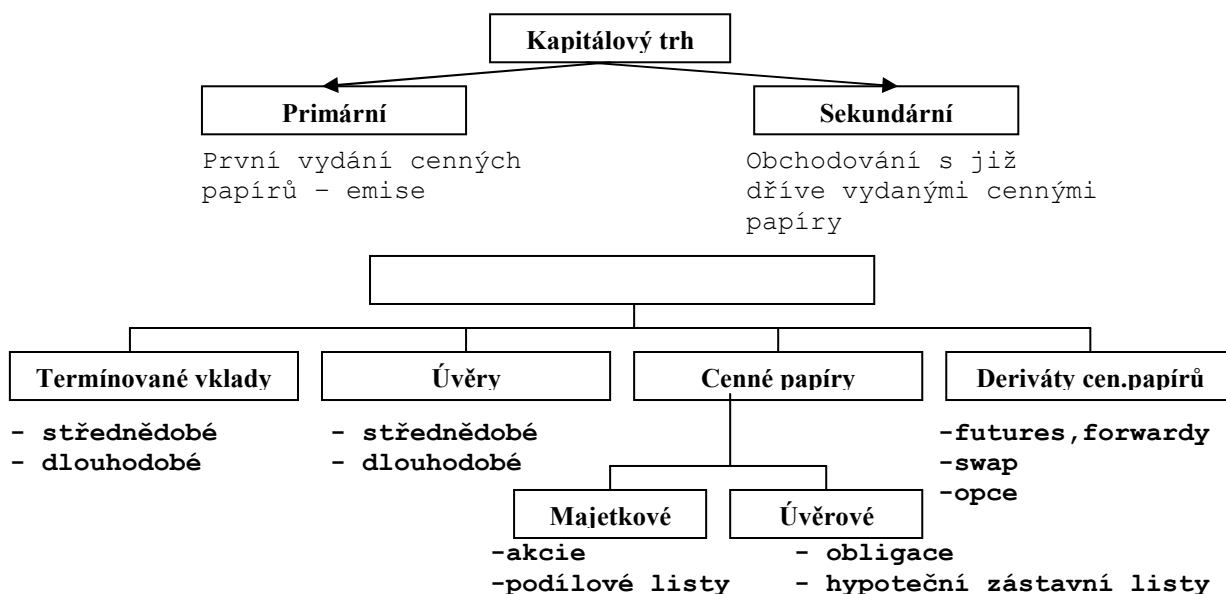
Bankovní akcepty jsou specifickou formou spojení akceptačního úvěru a směnky cizí, vystavené příjemcem akceptačního úvěru (klientem banky) a akceptované bankou. Tím, že je směnka akceptovaná bankou, vystupuje banka jako hlavní směnečný dlužník a tato směnka je velmi dobře jištěna.

Finanční trhy II. - Kapitálový trh, burzy

- nástroje kapitálového trhu-akcie, podílové listy, obligace, hypoteční zástavní listy, deriváty cenných papírů.
 - bezpečností pyramida při investování
 - portfolio
 - burzy- význam, historie vzniku burzy, znaky burz, druhy burz, burzy v ČR, index, mimoburzovní trh
-

Kapitálový trh

- **zabývá se umístováním kapitálu ve finanční podobě, splatnost je více než 1 rok.**

- majitel má právo na výnos - věřitel x
dlužník, ten z podnikání proplatí cenný
papír po vypršení doby
úroku splatnosti včetně

Akcie

- práva akcionáře spojená s držením akcie:
 - a) podíl na zisku= výplata dividendy
 - b) podíl na řízení společnosti= hlasování na valné hromadě
 - c) podíl na likvidačním zůstatku

Nominální hodnota akcie- je cena akcie, která je na ní uvedena. Součet nominálních hodnot akcií = základní kapitál a.s. (pasivum- vlastní zdroj) Emise akcií probíhá buď za nominální hodnotu nebo s emisním áziem tj. za vyšší cenu než nominální. Na trhu cenných papírů (burza, RM-systém) se akcie prodávají za tržní cenu tj. kurz akcie.

Druhy akcií: 1. kmenové akcie- na jméno - uvedeno konkrétní jméno majitele, lze převést.

- na majitele- volně převoditelné, majitel není jmenovitě uveden.

2. speciální akcie- zaměstnanecké- pro zaměstnance firmy, pouze na jméno.

- prioritní- přednostní právo na dividendu, ale nelze hlasovat na valné hromadě.

3. podle fyzické podoby- listinné – vytištěné na papíře s ochrannými prvky proti

padělání
- zaknihované- záznam v počítači Střediska cenných papírů.(většina akcií u nás)

- financování firmy emisí akcií přinese mnohem větší kapitál= vlastní kapitál. - nevýhodou je ztráta kontroly nad prodejem akcií na trhu – změna majitele.
- faktickému ovládnutí akciové společnosti stačí 30% akcií = KONTROLNÍ BALÍK

Podílové listy

- dlouhodobý majetkový cenný papír se splatností delší než 1 rok.
- vydávají je podílové fondy - investiční společnost, která shromáždí peníze od investorů formou prodeje svých podílových listů a s takto získaným kapitálem začne obchodovat na burze, cílem je dosažení zisku a z něj vyplácí vlastníkům podílových listů podíly.
- podílový fond provádí tzv. kolektivní investování

Obligace (dluhopis)

- je úvěrový cenný papír, zachycuje vztah mezi dlužníkem(emitent obligace)a věřitelem(kupec obligace). Obligace emituje stát, obce, velké podniky a banky.
- dlužník se zavazuje na určitou dobu (minimálně 1 rok a více) majiteli obligace vrátit vloženou částku i s úrokem
- emisi schvaluje ministerstvo financí
- existují obligace s pevným nebo pohyblivým úročením.
- emise jsou v řádu stovek milionů a jejich vydáním získá emitent cizí zdroj financování(musí je po určité době vrátit i s úrokem, i když bude ve ztrátě).

Hypoteční zástavní listy

- je úvěrový cenný papír, ručený hypotékou a hypotéka je zaručena nemovitostmi tj. bezpečná investice.
- může vydávat banka, která má licenci k hypotečnímu bankovníctví.
- vydáním hypotečních zástavních listů získá banka další zdroje pro nové hypoteční úvěry a zisk má z rozdílu mezi úrokem z hypotečního úvěru a úrokem vyplaceným z hypotečního zástavního listu.

Deriváty cenných papírů

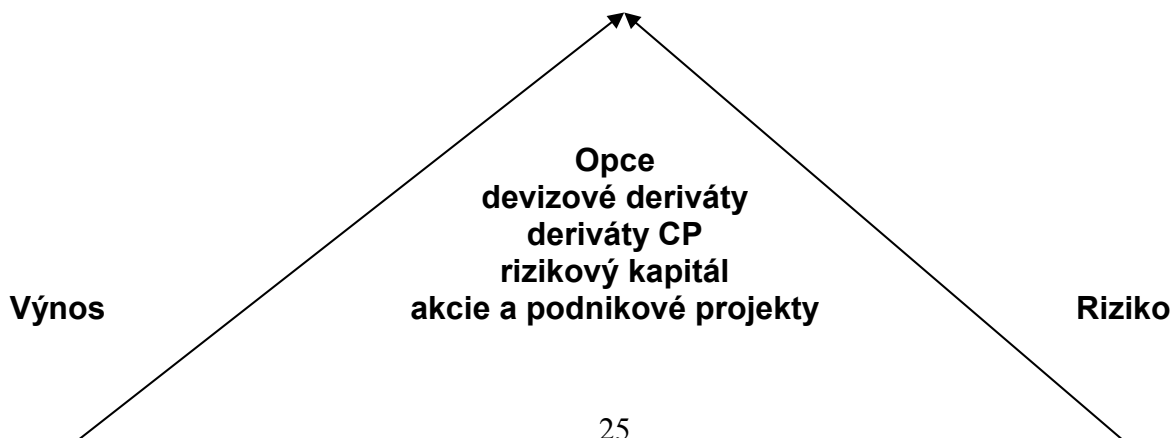
- jsou odvozené od cenných papírů
- souvisí s obchody s cennými papíry
- předmětem koupě nebo prodeje je pouze právo, u těchto obchodů se uzavírá smlouva na nákup určitého cenného papíru v určitém okamžiku za určitý kurs.

Druhy derivátů

1) Futures, forwardy - pevné terminované obchody k určitému budoucímu datu za předem dohodnutou cenu

2) SWAP - smlouva uzavřena při prodeji cenného papíru obsahující dohodu o zpětném odkupu za předem stanovenou cenu

3) OPCE – právo(nikoli povinnost) uskutečnit k budoucímu datu obchod s cenným papírem nebo devizami za předem dohodnutou cenu.

směnky • podnikové obligace
hypoteční zást. listy • státní obligace
termínované vklady • depozitní certifikáty • pokladniční poukázky
nemovitosti • drahé kovy • starožitnosti • umělecká díla

Bezpečnostní pyramida při investování

- vyjadřuje vztah mezi rizikovostí investice a výši výnosu (úroku) z investice. V základně pyramida jsou relativně nejméně rizikové investice, ve špičce jsou investice s velkým rizikem ztráty, ale také s nejvyšším možným výnosem.

Portfolio

= soubor finančních a reálných investic. Celková suma finančních prostředků, kterou hodláme investovat, rozdělíme na několik částí. Musíme přitom přihlížet k míře rizika, výnosům a k likviditě (rychlost s jakou lze přeměnit naši investici zpět v hotovost). Žádná investice nemá maximální výnos, minimální riziko a maximální likviditu.

Při vlastním investování (vytváření portfolia) musíme odpovědět na 4 otázky:

1. Kolik jsme ochotni investovat?
 - Máme 1 milion Kč, za 500 tisíc Kč chceme nakoupit akcie na burze CP a 500 tis. Kč chceme uložit na bankovní termínovaný účet v USD
2. Kdy budeme investovat?
 - **Nejtěžší rozhodnutí. Je třeba mít přehled a znalosti o vývoji na peněžním a kapitálovém trhu. Pro nákup akcií na burze to je doba, kdy jsou akcie podhodnoceny**
3. Jakým způsobem budeme investovat?
 - **K nákupu akcií můžeme využít služeb obchodníků s CP, brokerských domů nebo bank.**
4. Kam budeme investovat?
 - **Výběr správných akcií podniků nebo inv. fondů a výběr cizí měny pro uložení peněz.**

Burzy- význam

Cenné papíry jsou speciální zboží, které potřebuje speciální trh. Tímto místem je burza cenných papírů, kde se tvoří na základě nabídky a poptávky ceny cenných papírů-kurzy.

Vývoj kurzu ovlivňuje: a) ekonomická situace toho kdo cenný papír vydal
b) ekonomická situace státu
c) politická situace u nás i v zahraničí
d) přírodní katastrofy

Kapitál je citlivý na jakékoli riziko a burza je považována za „barometr ekonomiky“. Příkladem je krach burzy v New Yorku v roce 1929 nazývaný „černým pátkem“, který zahájil celosvětovou krizi.

Historie vzniku burzy

Souvisí s rozvojem tržního hospodářství a používání směnek jako cenných papírů. První počátky burz ve 12. a 13. st. v městech - Miláno, Janov, Benátky. První burza vznikla 1631 v Amsterdamu. Poté New York, Berlín, Londýn. Nyní je na světě cca 150 fungujících burz s různým zaměřením a zprostředkovávají významnou část světového obchodu.

Nejvýznamnější světové burzy:

- New York – NEW YORK STOCK EXCHANGE
- Londýn – THE INTERNATIONAL STOCK EXCHANGE LONDON
- Tokio – TOKIO STOCK EXCHANGE

Znaky burz

- ✚ obchoduje se ze zbožím, které se tam fyzicky nenachází, ale obchodníci ví, že má zaručenou kvalitu a pravost. (na burze se prodává kakao, které ještě není sklizeno...)
- ✚ burzovní obchody se konají pravidelně v určitou dobu na určitém místě.
- ✚ pro obchodování jsou přesně daná pravidla.
- ✚ obchodu na burze se mohou účastnit pouze vymezený okruh lidí:

a) burzovní makléři - jsou zprostředkovatelé

b) burzovní obchodníci - obchoduje na svůj vlastní účet

c) banky - má možnost obchodovat na burze

d) hosté - můžou se burzy zúčastnit, ale nesmí obchodovat (zaměstnanci burzy, představitelé burzy).

Všichni tyto lidé musí mít speciální povolení řídicích orgánů burzy.

Druhy burz

1) burzy všeobecné - obchodují s různými druhy zboží

2) burzy speciální - jsou 3 typy:

a) burza komoditní - specializují se na 1 druh zboží. Obchoduje se – s kakaem, dřevem,

mlékem, ropou

b) burza devizová - obchoduje se s devizami. Obchod je založen na pohybu kurzu

národních měn.

c) burzy cenných papírů - obchodování s dlouhodobými cennými papíry.

Burzy v ČR

1871 - v Praze vznikla Pražská burza pro zboží a cenné papíry. Fungovala až do roku 1938. Od 6.4. 1993 vzniká Burza cenných papírů Praha a.s. Vznik souvisí s první a druhou vlnou kuponové privatizace, která si vynutila vznik trhu s cennými papíry.

Dále u nás funguje - Plodinová burza Brno - obchoduje se s pšenicí, ječmenem, hrachem...

- Českomoravská komoditní burza v Kladně - obchoduje se s nerostnými surovinami, kovy, hutnickými výrobky.

Burza cenných papírů Praha a.s.

- její největší akcionářem je stát

- je nejdůležitějším organizátorem trhu s cennými papíry u nás

- činnost burzy řídí Zákon o burze cenných papírů, Burzovní řád a Burzovní pravidla.

Orgány burzy

- valná hromada- nejvyšší orgán
- burzovní komora - řídí ji, je to statutární orgán
- dozorčí rada - kontroluje činnost burzy
- burzovní výbory - řídí jednotlivé okruhy činnosti burzy
- burzovní rozhodčí soud - řeší spory vzniklé při obchodování na burze

Členství na burze

-je organizována na členském principu. Členy jsou:

- a) ČNB- ze zákona členem
- b) akcionáři burzy- velké banky a investiční společnosti
- c) členové burzy- obchodníci s CP, kteří splnili podmínky pro členství.

Ten, kdo chce obchodovat na burze musí využít služeb některého z členů burzy jako zprostředkovatele.

Burzovní obchody

- celý trh na burze je rozdělen do 3 částí:

1. Hlavní trh- nejvíce obchodované a nejlepší CP- segment SPAD(8 titulů akcií)
2. Vedlejší trh- kvalitní CP
3. Volný trh- ostatní CP

- obchoduje se každý všední den

- člen burzy obchoduje prostřednictvím svého makléře (fyzická osoba). Tento makléř předá tyto požadavky na koupi nebo prodej do tzv.AOS

(automatizovaný obchodní systém), který pomáhá při stanovení kurzu a provede samotný obchod. Změna majitele cenného papíru se uskuteční ve Středisku cenných papírů, které vede evidenci všech obchodovaných CP.

Burza garantuje vypořádání uzavřených obchodů.

- po ukončení obchodování jsou vyhlášeny výsledky formou kurzovního lístku.

Veškeré informace z burzy jsou dostupné na webových stránkách

burzy(www.pse.cz), tisku, apod.

Index burzy

Pro rychlou orientaci má každá burza index- denní průměr cen vybraných nejobchodovanějších CP.

Burza cenných papírů Praha – index PX, burza v New Yorku má DowJonesův index.

Mimoburzovní obchody

Na burze nejsou obchodovány všechny emise cenných papírů proto vzniká mimoburzovní trh představovaný firmou RM- systém (www.rmsystem.cz), která vznikla v roce 1993 díky kuponové privatizaci.

System obchodování je jiný než na burze. Od roku 2000 obchodují i přes internet. Cenné papíry mají každý den zveřejněné rozpětí kurzů. Konkrétní cena je stanovena na základě provozní nabídky a poptávky v určitém okamžiku.

Obchoduje se denně 5 dní v týdnu. Peníze na nákup cenných papírů jsou dány

předem. Obchoduje se pouze s cennými papíry, které mají povolení ministerstva financí a mají kód ISIN.

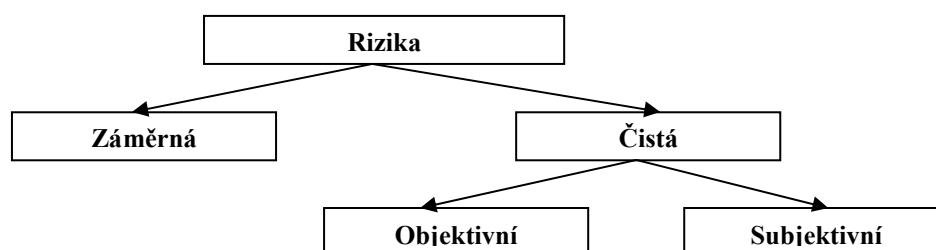
14. Pojišťovnictví

- riziko- dělení rizik, velikost rizika, předcházení rizikům
 - pojištění- význam, historie, základní pojmy, členění pojištění
 - trh pojišťovacích služeb v ČR
 - zákonné sociální pojištění
 - zákonné zdravotní pojištění
-

Rizika

Každý ekonomický subjekt je stále vystaven nebezpečí nastání nějaké škody. Toto nebezpečí ohrožuje jistotu tohoto subjektu (podnikatele, občana, domácnosti...). Nebezpečí ohrožují **osoby** (nemoc, úraz, smrt..), **věci**(ztráta, zničení nebo poškození věci v důsledku krádeže, nehody, živelní pohromy..), **majetek**(ztráta příjmů, neočekávané výdaje...).

Riziko je nejistota, která se dá měřit pomocí pravděpodobnosti.

- **záměrná (spekulativní) rizika** – hazardní hry, sázení , spekulace na burze...může nastat škoda ,ale i výhra.
 - **čistá rizika**- pojištění se zabývá pouze těmito riziky. Nastane pouze škoda.
 - a) **objektivní**= je dáno nezávisle na lidech (přírodní živly...)
 - b) **subjektivní** = závisí na činnosti lidí (nedbalost, neopatrnost, schopnosti...)
- Velikost rizika ovlivňují dvě charakteristiky : • **četnost**- jak často nastává
- **závažnost** – velikost škody, která je spojena s realizací rizika.

Ekonomické subjekty se snaží rizikům a jejich možným důsledkům předcházet.

Riziko vyloučit nelze. Je možné ho odvrátit nebo omezit.

- **odvrácení rizika**- zadání zakázky více podnikatelům, rozdělení majetku do více kapitálových investic....
- **zmenšení realizace rizika pomocí prevence**- alarmy, požární ochrana....

Pojištění

Přenesení rizika na pojistitele se nazývá **pojištění**. Pojistitel se rozhoduje o tom, která rizika a za jakou cenu převezme. Pojištění patří mezi finanční služby.

Pojištění-základní pojmy

Pojistník je osoba (fyzická nebo právnická), která uzavřela pojistnou smlouvu

Pojištěnec (pojištěný) je osoba, na jejíž majetek, odpovědnost za škody, život nebo zdraví se pojištění vztahuje.

Pojistitel je právnická osoba, která má oprávnění Ministerstva financí provozovat pojišťovací činnost (pojišťovna).

Pojistné je cena za poskytovanou pojistnou ochranu, úplata za přenesení negativních finančních důsledků nahodilosti z jednotlivých subjektů na pojistitele.

Pojistná smlouva je právní dokument v písemné podobě, který završuje dvoustranný právní akt na jehož základě vzniká smluvní pojištění fyzických a právnických osob.

Pojistné riziko je souhrn rizik krytých příslušným druhem pojištění tak, jak jsou převzata pojišťovnou.

Pojistné podmínky jsou součástí pojistné smlouvy obsahují právní úpravu určitého druhu pojištění. Jsou dvojí :

- a) **všeobecné pojistné podmínky** – pro určitý druh pojištění
- b) **zvláštní pojistné podmínky** – konkrétní pro dané pojištění

Pojistný kmen souhrn pojistných smluv, které pojišťovna v rámci určitého druhu pojištění spravuje.

Pojistná částka částka dohodnutá v pojistné smlouvě, ze které se stanoví výše plnění v případě pojistné události.

Pojistná událost - nahodilá skutečnost , se kterou je spojena povinnost pojistitele plnit tzv. **pojistné plnění**.

Pojistná doba je časové období, na které se pojištění sjednává. Pokud v tomto období dojde k pojistné události, vzniká povinnost pojistitele plnit.

Bonus – zvýhodnění za bezeškový průběh (sleva); **malus** – znevýhodnění, přírážka, nadprůměrná škodovost.

Odbytné: Částka, která se vyplácí pojistníkovi při ukončení pojištění výpovědí ze strany pojistníka.

Provize: Odměna za sjednání pojistné smlouvy (též podílová mzda).

Spoluúčast: Částka dohodnutá v pojistné smlouvě. Tato částka se odečítá z každého pojistného plnění poskytnutého pojišťovnou po každé pojistné události. Pokud škoda nepřesahuje tuto částku, pojišťovna není povinna plnit.

Zajištění pojišťovny: Je převod části rizika, jež převzal pojistitel od pojištěných, na jiného organizátora pojištění označovaného jako zajišťovatel. Zajištění se někdy uvádí jako pojištění pojišťoven. Zajišťovatel nemá k pojištěným žádný smluvní vztah, chrání pouze pojistitele v případě velkých pojistných událostí, kdy se zpravidla podílí na výplatě pojistného plnění.

Likvidátor pojistných událostí: Zaměstnanec nebo smluvní osoba oprávněná k posouzení a likvidaci pojistné události.

Členění pojištění

Pojištění z hlediska povinnosti uzavřít pojištění:

- 1) **zákonné pojištění** – vyplývá ze zákona a s pojištěnými se nesjednává pojistná smlouva a pro všechny platí jednotné pojistné podmínky.
 - a) **zákonné sociální pojištění**
 - b) **zákonné zdravotní pojištění**
- 2) **povinně-smluvní pojištění**- některým osobám a firmám stát zákonem ukládá povinnost uzavřít pojistnou smlouvu s pojišťovnou, kterou si vybere.
 - a) **zákonné pojištění odpovědnosti za škodu z provozu motorového vozidla**- od roku 2000 ho poskytují vybrané pojišťovny s licenci a platí ho všichni majitelé motorového vozidla.
 - b) **zákonné pojištění odpovědnosti organizace za škodu při pracovním úrazu nebo vzniklou nemocí z povolání** – poskytuje ho Česká pojišťovna nebo Kooperativa a je povinné pro všechny zaměstnavatele alespoň s 1 zaměstnancem.
- 3) **smluvní (dobrovolné, komerční) pojištění**- pojišťovny nabízí širokou škálu pojišťovacích produktů, ze kterých si klient vybírá podle rizika, proti kterému chce nechat pojistit.

Trh pojišťovacích služeb v ČR

V ČR působí více než 30 pojišťoven včetně poboček významných zahraničních pojišťoven ((Alianz, ING, UNIQA...)) a dceřiných společností komerčních bank (ČSOB pojišťovna...). Dozor nad jejich činností vykonává ČNB. Pojistné služby se dělí na 2 velké skupiny:

Životní pojištění

Zahrnuje krytí rizik ohrožujících zdraví a životy lidí. Pomáhá chránit osoby a jejich rodiny proti rizikům těžkých úrazů, jejich trvalých následků, vážných nemocí a následné ztráty příjmu, v případě smrti plní pozůstalým.

Životní pojištění lze rozdělit na:

- **rizikové**- za nižší pojistné poskytuje vysokou pojistnou ochranu, nedojde-li k pojistné události, zaniká bez náhrady.
- **rezervotvorné**- pojistné je vyšší, protože obsahuje spořicí složku. Pojistná částka + podíly na zisku jsou vyplaceny při pojistné události nebo na konci pojistné doby.

Mezi tuto skupinu pojištění patří i **penzijní připojištění se státním příspěvkem**, které umožňuje lidem spořit „na přílepkou v důchodu“. Na toto připojištění mohou přispívat svým zaměstnancům i jejich zaměstnavatelé. Na životní pojištění pro případ smrti, dožití, důchodové a taky penzijní připojištění se od roku 2001 vztahuje systém daňových úlev, kdy za určitých podmínek je možné zaplacené roční pojistné odečíst od základu daně z příjmu fyzických osob. Pro zaměstnavatele jsou uvedené příspěvky také daňově výhodné.

Neživotní pojištění- zahrnuje především pojištění movitostí a nemovitostí.

Druhy komerčního pojištění (životní i neživotní podle předmětu pojištění):

1. **pojištění osob** – pro případ dožití, smrti, důchodové pojištění, úrazové pojištění, pojištění ušlého výdělku, pojištění pobytu v nemocnici...
2. **penzijní připojištění**
3. **komplexní autopojištění** – havarijní pojištění, pojištění skel, zavazadel, spolujezdců.
4. **pojištění majetku občanů**- pojištění domácností, nemovitosti, odpovědnosti za škodu..

5. **cestovní pojištění a asistenční služby**
6. **pojištění podnikatelů a průmyslu** – pojištění strojů, zásilek, nákladu, pojištění odpovědnosti z výkonu povolání, pojištění pro případ úpadku cestovní kanceláře...

Zákonné sociální a zdravotní pojištění

- po daních druhou největší příjmovou položkou státního rozpočtu a slouží pro tzv. transfery obyvatelstvu (přerozdělení části příjmu výdělečných osob ve prospěch těch co pracovat nemohou (děti , studenti, nemocní, důchodci, nezaměstnaní...)

A) Sociální pojištění- toto pojištění spravuje Česká správa sociálního zabezpečení. Člení se na 3 části:

1.nemocenské pojištění- hradí se z něj nemocenské dávky, ošetřování člena rodiny, peněžitá pomoc v mateřství. Od 1.1.2008 – za první 3 dny nemocenské nedostane zaměstnanec žádnou nemocenskou.

2.důchodové pojištění- vyplácení důchodů starobních, vdovských, sirotčích, invalidních... Pro evidenci doby pojištění slouží Evidenční list důchodového pojištění, který vede zaměstnavatel a kopii za daný rok poskytuje zaměstnanci.

3. příspěvek na státní politiku zaměstnanosti- hradí se z něj podpory v nezaměstnanosti, rekvalifikace, podpora nových pracovních míst...

Poplatníci a plátcí pojistného

- **zaměstnavatelé** – poplatníci a plátcí
- **zaměstnanci**- pouze poplatníci
- **OSVČ**- osoba samostatně výdělečně činná- poplatník i plátcí

Výpočet a odvod pojistného

Rozhodné období : kalendářní měsíc, za který se platí pojistné.

Vyměřovací základ: úhrn příjmů zúčtovaných mu zaměstnavatelem

Sazba pojistného : **26 % z vyměřovacího základu.....zaměstnavatelé**

8% z vyměřovacího základu.....zaměstnanci

29,6 % + 4,4 % (na nemocenské pokud se k němu dobrovolně přihlásí) z 50% rozdílu mezi příjmy a výdaji.....OSVČ

Firma odvádí pojistné za sebe i zaměstnance na účet Okresní správy sociálního zabezpečení nejpozději v nahlášeném výplatním termínu.

U OSVČ záleží zda jejich podnikání je hlavní činnost nebo činnost vedlejší (např. mají ještě zaměstnání). Je stanoven minimální a maximální vyměřovací základ.Stanoveny jsou také minimální měsíční zálohy na pojistné.

B) Zdravotní pojištění- spravují ho zdravotní pojišťovny (největší je VZP). Je z něj hrazena zdravotní péče- lékařské výkony a léky. V každém okamžiku musí být za každého pojištěnce někdo plátcem pojistného.Pojištěnec si volí zdravotní pojišťovnu sám. Změnit může pojišťovnu jednou za rok a pouze k 1. dni kalendářního čtvrtletí. Změna musí být do 8 dnů nahlášena zaměstnavateli.

Plátcí a poplatníci pojistného:

- **zaměstnavatelé**
- **stát** – stát platí za děti, důchodce, nezaměstnané na ÚP, za studenty do 26 let, ženy na mateřské.

- **zaměstnanci**
- **OSVČ**
- **samoplátci**- rentiéři, nezaměstnaní neevidovaní na ÚP, ...

Výpočet a odvod pojistného

Sazba činí **13,5 %** z vyměřovacího základu za rozhodné období. Z toho **9%** hradí zaměstnavatel a **4,5%** zaměstnanec.

Rozhodné období : zaměstnanci, zaměstnavatelé a samoplátci – kalendářní měsíc. U OSVČ je to kalendářní rok.

Vyměřovací základ: úhrn příjmů zaměstnance zúčtovaných mu zaměstnavatelem za rozhodné období. U OSVČ je to 50% z rozdílu mezi příjmy a výdaji. Je stanoven minimální a maximální vyměřovací základ. Stanoveny jsou také minimální měsíční zálohy na pojistné. Pro samoplátce se počítá minimální zdravotní pojištění z aktuální minimální mzdy tj. od 1.1.2008 činí 13,5% z 8 000,- Kč tj. 1080,- Kč.

Povinnosti zaměstnavatelů v SP a ZP

- do 8 dnů je povinen hlásit nástup nebo odchod zaměstnance příp. jiné důležité skutečnosti jak na OSSZ tak na ZP
- při změně ZP zaměstnancem odhlásí u staré a nahlásí u nové
- hradit SP i ZP za kalendářní měsíc nejpozději v nahlášeném výplatním termínu

Povinnosti zaměstnance v SP a ZP

- oznamovací povinnost- do 8 dnů hlásit zaměstnavateli změnu v osobních údajích nebo změnu pojišťovny

Povinnosti OSVČ

- do 8 dnů oznamuje zahájení nebo ukončení své výdělečné činnosti
- podat do konce dubna Přehled o příjmech a výdajích – vyčíslí se skutečné příjmy a výdaje, vyčíslí zaplacené zálohy a případný doplatek nebo přeplatek pojistného.

Bankovní úvěr jako hlavní zdroj podnikového financování

Obchodní peněžní ústavy a jejich funkce:

- 1) **Aktivní obchody** – banka je v pozici věřitele, z těchto obchodů jí plynou výnosové úroky
 - a) poskytování úvěrů
 - b) speciální obchody bank (faktoring, forlating)
 - c) obchodování s cennými papíry
- 2) **Pasivní obchody** – banka je v pozici dlužníka, z těchto obchodů jí vznikají nákladové úroky (musí úroky vyplácet)
 - a) přijímání vkladů
 - b) emise cenných papírů (získává tím peníze), např. *depozitní certifikát*
- 3) **Neutrální obchody** – veškeré zbylé činnosti bank
 - a) směnárenská činnost
 - b) otevření a vedení účtů
 - c) poradenská a informační činnost
 - d) úschova cenností
 - e) zprostředkování platebního styku
 - f) devizové obchody

add 1) AKTIVNÍ OBCHODY

a) poskytování úvěrů

úvěr – používání dočasně volných peněžních prostředků domácnosti, podniku, státního rozpočtu a jejich umístění tam, kde se zhodnotí
= návratná forma poskytnutí peněžních prostředků za úrok

- ZNAKY ÚVĚRŮ:
- 1) zajištěnost
 - 2) návratnost
 - 3) výnosnost = úrokovost
 - 4) účelovost

- FUNKCE:
- 1) emisní
– prostřednictvím úvěrů se dostávají do oběhu další bezhotovostní peníze
 - 2) redistribuční (přerozdělovací)
– peníze se dostávají těm ekonomickým subjektům (stát, podnik, domácnost), které tyto peníze nejlépe zhodnotí

ČLENĚNÍ ÚVĚRŮ:

- 1) podle doby splatnosti:
 - a) krátkodobé – splatné do 1 roku
 - b) střednědobé – do 4 let
 - c) dlouhodobé – na 20, 30, ... let (hypotéky)
- 2) podle použití:
 - a) účelové – na konkrétní účel, potřebu
 - b) neúčelové úvěry – dochází k převodu peněz na účet klienta
např. hotovostní půjčk, kontokorentní úvěr
- 3) podle účelů:
 - A. ÚVĚRY NA PODNIKATELSKÉ ÚČELY
 - c) **provozní úvěry** = krátkodobé, na zásoby, mzdy, na úhrady plateb svým dodavatelům
 - d) **investiční** = dlouhodobé, na nákup budov, strojů, opravy a rekonstrukce
 - e) **sezónní** = typické v zemědělství
- např. konzervárna nakupuje v sezóně zeleninu a ovoce – půjčí si –
úvěr splácí z dosažených tržeb z prodeje svých výrobků
 - d) **pohledávky za odběrateli** – pokud má podnik krátkodobý nedostatek peněz -
vezme si úvěr, který bude vyrovnán úhradou
došlých pohledávek
 - B. ÚVĚRY NA NEPODNIKATELSKÉ ÚČELY (pro občany)
 - a) **spotřební úvěry**: poskytují se na pořízení spotřebního zboží (TV, pračka)
 - b) **hypotéční a jiné**
- 4) podle teritoria (území)
 - a) **tuzemské**
 - b) **zahraniční**
- 5) podle měny
 - a) **korunové úvěry**
 - b) **devizové úvěry** (DEVIZY = převody na účtech v cizí měně)
- 6) podle subjektů úvěrování
 - a) **podnikatelé** – PO, FO
 - b) **občané** – pouze FO
 - c) **obce, města** – banka musí prověřit jejich rozpočet (z čeho budou mít výnosy),

návratnost a zajištění úvěru

d) *pojišť'ovny* atd.

7) podle typu úvěrů

a) *kontokorentní úvěry*

= kombinace (běžného) účtu a úvěru, kdy banka sjedná s klientem tzv. ÚVĚROVÝ RÁMEC = částku, kterou klient může čerpat do mínusu (debetu)

- výhoda: nemusí udávat důvod pro půjčení částky
- nevýhoda: úvěr je mu půjčen za vyšší úrok

b) *eskontní úvěr*

- banky odkupují směnky od svých klientů před datem jejich splatnosti
- banka poskytuje částku, na kterou zní směnka, ale sráží si úroky za dnem, které zbývají do doby splatnosti + eskontní provizi (poplatky)
 - pokud dlužník odkoupenou směnku nezaplatí bance, banka požaduje zaplacení od majitele, který směnku předložil k eskontu (k odkupu)

c) *lombardní úvěr* (lombard = zástava)

- je poskytován za zástavu movitých věcí např. cenných papírů, zboží, pohledávek, drahých kovů, cenností, šperků, obrazů, ..., které musejí být oceněny odhadcem (soudním znalcem)

d) *hypoteční úvěr*

- je poskytován na nákup nemovitostí, výstavby nebo jejich rekonstrukci, modernizaci nebo opravu
- zajištěn zástavním právem k této nebo i jiné nemovitosti
- sjednává se pouze (max.) na 70 % tržní ceny nemovitostí
- jeho splatnost bývá 20/30 let
- banka získává prostředky na tyto úvěry emisí hypotečních zástavních listů

e) *spotřební úvěr* – půjčky FO na nákup spotřebního zboží

OBSAH ÚVĚROVÉ SMLOUVY:

- 1) smluvní strany (věřitel x dlužník)
- 2) účel úvěru
- 3) výše úvěru
- 4) výše úrokové sazby
- 5) termíny a částky čerpání úvěru
- 6) způsob čerpání úvěru (převodem na BÚ, úhradou došlých faktur)
- 7) způsob zajištění úvěru
- 8) způsob úhrady splátek
- 9) práva a povinnosti
- 10) datum, místo, podpisy zástupců banky a klienta a razítko
- 11) příloha (podmínky pro poskytování spotřebních úvěrů)

Postup při poskytování úvěrů bankou:

- žadatel o úvěr musí po předběžné schůzce se zaměstnancem banky předložit dokumentaci, která se týká:

1) zajištění úvěru proti nesplácení:

- nejčastějšími formami zajištění jsou:
 - a) zástava nemovitostí** (dům, chata, byt)
 - žadatel musí doložit výpis z katastru nemovitostí, kupní smlouvu a úřední odhad
 - b) zástava movitého majetku** (zlato, šperky, cenné papíry)
 - většinou se ukládají do sejfů banky
 - c) ručením 3. osobou**
 - ručitel musí doložit potvrzení o výši příjmů (nesmí být starší 30 dnů)
 - d) postoupením pohledávek**
 - určité pohledávky budou chodit na účet v bance a v případě nesplácení budou použity
 - e) vinkulace vkladů**
 - omezení práva disponovat s prostředky uloženými na termínovaném účtu

2) Finanční situace žadatele:

- f) podnik předkládá účetní výkazy** – rozvaha, výkaz zisků a ztrát, cash flow, daňové přiznání
- g) občan předkládá potvrzení příjmu od zaměstnavatele**
FO, PO uvádějí, zda nesplácejí jiné úvěry, leasing

3) Účel úvěru:

- podnikatelský záměr, doklady o uvažované koupi
- potom banka posoudí žádost o úvěr včetně příslušné dokumentace tzn. reálnost záměru, schopnost klienta splatit úvěr a ověřuje zajištění úvěru
- pak sepíše s klientem úvěrovou smlouvu a poskytne úvěr

ÚROK

= cena za půjčení peněžní částky
= procentální část z jistiny

$$\dot{U} = J/100 * p * t$$

p = úroková sazba p. a. (za rok)
t = čas např. d/360 nebo m/12

Velikost úroku závisí na:

- 1) poptávce po penězích a jejich nabídce
- 2) na úrokové míře ČNB (diskontní sazby)
- 3) na míře inflace

add 2) PASIVNÍ OBCHODY BANK

- pasivními obchody si banka opatřuje kapitál = vkladové služby banky

Druhy:

1) vklady na požádání

- jsou zastoupeny běžnými účty
- jsou kdykoliv vypověditelné
- nepředstavují pro banku stabilní peněžní zdroj
- mají nízké úrokové sazby (asi do 0,5%)

2) termínované vklady

- vklady od 1 měsíce do 3/5 let
- sjednává se pevný termín výplaty
- jsou stabilním peněžním zdrojem banky

3) úsporné vklady

- patří sem vkladní knížky bez výpovědní lhůty
- některé banky vedou úsporné vklady pouze na účtu tzv. **SPORČÍCÍ ÚČTY**

4) depozitní certifikáty a vkladové listy

- banka vydává vkladatelům potvrzenky při nákupu zaokrouhlené částky vkladu na různou dobu splatnosti

5) bankovní obligace

= emise cenných papírů, která slouží k zajištění většího množství peněz

- má vysoké úroky
- je to stabilní zdroj banky

6) nákupy od jiných bank

add 3) NEUTRÁLNÍ OBCHODY BANK

a) otevření a vedení účtu klienta

- banky zřizují klientům účty na podkladě písemně uzavřené smlouvy s klientem
- klient mus složit tzv. **ZÁKLADNÍ VKLAD**
- osoby, které jsou oprávněny s penězi na účtě disponovat se podpisují na podpisových vzorech
- peníze z účtu může klient vybírat u přepážky, platební kartou (vydává se spolu s účtem) nebo šekem
- při žádosti o zřízení účtu musí klient předložit:
 - FO – nepodnikatel: **OBČANSKÝ PRŮKAZ**
 - FO – podnikatel: **ŽIVNOSTENSKÝ LIST, KONCESNÍ LISTINA**
 - PO: **VÝPIS Z OBCHODNÍHO REJSTŘÍKU, ZŘIZOVACÍ LISTINA, STANOVY ORGANIZACE**

- banka zasílá majiteli účtu výpisy z účtu o provedených platbách a zůstatcích

b) zprostředkování platebního styku

1) *bezhotovostní*

2) *hotovostní*

1) bezhotovostní

- základem pro bezhotovostní placení je zřízení účtu u banky
- výhodou je rychlost, bezpečnost, hospodárnost, přenosnost a možnost využití výpočetní techniky

Formy: a) úhradová – placení z příkazu plátce
b) inasní - placení z příkazu příjemce peněz

Doklady: - příkaz k úhradě – jednotlivý, hromadný, trvalý

- příkaz k inkasu – jednotlivý, hromadný, trvalý
- šeky, směnky, dokumentární inkaso a dokumentární akredit
- poštovní poukázky

2) hotovostní

- užívají se zde: mince, bankovky a depozitní peníze (depozita = peněžní prostředky na BÚ)
- peníze jsou definovány jako všeobecně uznávaný prostředek placení za zboží a služby; plní tyto funkce:
 - prostředek směny – schopnost peněz zprostředkovat směnu (obchod)
 - míra hodnot – peníze oceňují statky a služby
 - uchovatel hodnot – uchovávají kupní sílu do budoucnosti

Doklady k hotovostnímu placení:

- PPD, VPD – v účetnictví dokládají obraty účtů peníze
- Pokladní šek (doklad na výběr hotovosti)
- Pokladní složenka (na složení peněz v bance)
- Výběrní listek (na výběr v hotovosti)
- Poštovní poukázky, šeky, paragon

3) platební karty

- mohou být vydávány na základě písemné žádosti osobám uvedeným na podpisovém vzoru
- jsou určeny k výběru hotovosti z peněžních automatů a k bezhotovostním úhradám za zboží a služby
- vydávají se: DEBETNÍ KARTY – k úhradám v obchodech, hotelích, restauracích
KREDITNÍ KARTY – (úvěrová) – kromě placení a vybírání hotovosti umožňuje automaticky získat úvěr do určitého limitu
- bezpečnost karty proti zneužití je dána osobám identifikačním číslem (PIN)

4) další služby bank

- a) **phonebanking** – komunikace s bankou po telefonu prostřednictvím pevné linky i mobilu

- kontakt banky s klientem může být prostřednictvím hlasového automatu nebo s živým telefonním bankéřem

- b) **homebanking** = přímé propojení s bankou pomocí speciálního softwaru na obou stranách dálkovým přenosem dat
 - nahrazuje veškeré paprové příkazy
- c) **internetbanking** – alternativa k homebankingu

5) směnárenská činnost bank, devizové operace

- v mezinárodním platebním styku mají peněžní prostředky ve formě valut a deviz
- burzy devizového trhu vyhláší denně ČNB a jednotlivé peněžní ústavy
- burzovní lístek je vydáván v rozdělení na kurzy nákupní a prodejní (vždy z pohledu peněžního ústavu)

Hospodářský výsledek podniku

HV podniku představuje rozdíl mezi celkovými výnosy a náklady podniku za určité období.

$HV = V - N$. Lze jej také charakterizovat jako rozdíl mezi zdroji majetku podniku na začátku a na konci účetního období. Může mít podobu zisku ($V > N$) nebo ztráty ($N > V$).

Náklady = peněžní vyjádření spotřeby nebo opotřebení výrobních činitelů (práce živé a zvěcnělé)

Výnosy = výkony podniku vyjádřené v penězích.

Členění nákladů:

1. Podle druhu – uspořádání stejnorodých skupin v účtové třídě 5.
 - osobní náklady, materiálové náklady
2. V závislosti na změnách objemu produkce –
 - a) variabilní – mění se v závislosti na objemu produkce
 - b) fixní – stálé, jejich výše se ve vztahu k objemu výroby nemění.
3. Kalkulační hledisko – a) náklady přímé – jsou zjistitelné na kalkulační jednici
 - b) náklady nepřímé – podle rozvrhové základny
4. Podle místa vzniku – a) externí
 - b) interní
5. Účetní členění - a) provozní
 - b) finanční
 - c) mimořádné

6. Daňové hledisko a) daňově uznatelné
b) daňově neuznatelné

Struktura výnosů podle činností:

1. Provozní – tržby za vlastní výrobky, za zboží, z prodeje služeb, změny stavu nedokončené výroby, aktivace DM a OM, jiné provozní výnosy
2. Finanční – tržby z prodeje cenných papírů, přijaté úroky, kurzové zisky
3. Mimořádné – náhrady mank a škod

Struktura nákladů podle činností:

1. Provozní – případy vztahující se k pravidelně opakujícím činnostem (spotřeba materiálu, energie, náklady na opravy a udržování, cestovné, mzdy, soc. pojištění, daně a poplatky – z nemovitosti, silniční, odpisy, ostatní provozní náklady – ZC prodaného majetku, pokuty a penále
2. Finanční – zahrnují náklady související s finančními operacemi. (úrokové a kurzové operace, placené úroky)
3. Mimořádné – souvisejí s mimořádně vzniklými účetními případy, např. manka a škody, změny způsobu oceňování, změna výrobních programů.

Hospodářský výsledek rozlišujeme:

1. HV před zdaněním = hrubý účetní zisk
2. HV po zdanění = čistý (disponibilní zisk) - od HÚZ odečteme daňovou povinnost účetní jednotky

Hrubý účetní zisk se rozlišuje:

1. Provozní HÚZ
- porovnáme obraty účtových skupin 50 – 55 (provozní náklady) a obraty účtových skupin 60 – 65 (provozní výnosy)
2. Finanční HÚZ
- porovnáme obraty účtových skupin 56 – 57 (finanční náklady) a obraty účtových skupin 66 – 67 (finanční výnosy)
3. Mimořádný HÚZ
- porovnáme obraty účtové skupiny 58 (mimořádné náklady) a obraty úč. skupiny 68 (mimořádné výnosy)

Provozní HV + Finanční HV = HV z běžné činnosti

Hlavní činitelé ovlivňující HV podniku

- výši HV ovlivňuje výše nákladů a výnosů.
- Výše výnosů závisí na:
 - objemu prodané produkce
 - ceně za jednotku produkce

Výše nákladů závisí na:

- množství spotřebované živé a zvěčnělé práce
- ceně spotřebované živé a zvěčnělé práce

Výkaz zisků a ztrát

- informuje o výši a struktuře nákladech, výnosech a hospodářském výsledku a jeho složení za účetní období.
- tyto informace jsou důležité zejm. pro obchodní partnery, zaměstnance, banky, FÚ, management firmy, veřejnost.
- sestavuje se z obrátů příslušných účtů za účetní období.
- (výnosy jsou ve výkazu zisku a ztráty označeny římskou číslicí, náklady velkým písmenem abecedy)

Struktura výkazu zisků a ztrát:

Číslo	Ukazatel
1.	Tržby za zboží
2.	Prodané zboží
3.	Obchodní marže
4.	Tržby za vlastní výrobky nebo služby
5.	Změna stavu zásob a nedokončené výroby
6.	Aktivace
7.	Spotřebované nákupy a služby (externí)
8.	Přidaná hodnota (3. - 4. + 5. + 6. - 7.)
9.	Osobní náklady
10.	Daně a poplatky (bez daně z příjmu)
11.	Odpisy DHM a DNM
12.	Ostatní provozní výnosy
13.	Jiné provozní náklady
14.	Provozní HV (8. - 9. - 10. - 11. + 12. - 13.)
15.	Finanční výnosy
16.	Finanční náklady
17.	Finanční HV (15. - 16.)
18.	Daň z příjmu
19.	HV z běžné činnosti (14. + 17. - 18.)
20.	Mimořádné výnosy
21.	Mimořádné náklady
22.	Daň z příjmů z mimořádné činnosti
23.	HV mimořádný (20. - 21. - 22.)
24.	HV za účetní období (19. + 23.)

Tržby – objem prodeje

Obchodní marže – obchodní rozpětí, přírážka

- týká se zejm. podniků, kt. provozují obchodní činnost
- je to procentní přírážka k nákupní ceně obchodu bez DPH
- marží si podnik hradí své náklady spojené s provozem (mzdy, nájem, odpisy) a dosahuje zisku

Změna stavu zásob – rozdíl mezi počátečním a konečným stavem v úč. období

Aktivace – podnik si sám vyrobí např. materiál, provede si dopravu – vlastní režie

Spotřebované nákupy a služby – spotřeba materiálu a dodávek (energie, voda)

Přidaná hodnota – hodnota přidaná k ceně zpracování

Osobní náklady – mzdové náklady, soc. a zdrav. pojištění, příjmy společníků a členů družstva

Daně a poplatky (bez DPH) – daň silniční, z nemovitostí, Est. nepřímé daně a poplatky
Jiné provozní výnosy – tržby z prodeje DM, materiálu, přijaté smluvní pokuty a penále
Jiné provozní náklady – ZC prodaného DM, dary poskytnuté, smluvní pokuty a penále
Finanční N – prodané cenné papíry a vklady, placené úroky, kurzové ztráty
Finanční V – tržby z prodeje cenných papírů, přijaté úroky, kurzové zisky
Mimořádné výnosy – náhrada škod od pojišťovny
Mimořádné náklady – výše škody vzniklá živelnou pohromou

Ve výsledovce se HV člení podle oblastí, ve kt. byl vytvořen, a to na:

1. HV z běžné činnosti
 - a) HV provozní
 - b) HV finanční
 - c) daň z příjmů – vypočteme hromadně z obou těchto HV
2. HV mimořádný

Zisk a jeho použití

1. Odvod daně z příjmů PO v zákonem stanovené výši (24%) nebo daně z příjmů FO
2. Použitelný (čistý, disponibilní) zisk se rozdělí:
 - a) k přidělům do peněžních fondů podniku
 - b) k financování dlouhodobých (rozvojových) potřeb podniku
 - c) k osobní spotřebě vlastníků podniku – výplata dividend atd.

Peněžní fondy tvořené ze zisku

- část peněžního majetku podniku, která je určena na předem stanovený účel, vytváří se z čistého zisku. Způsob vytváření určuje obchodní zákoník.

- a) rezervní fond – vytváří ho povinně státní podniky, a. s., s. r. o. a družstva (u družstva se nazývá nedělitelný fond). Slouží ke krytí případných ztrát a financování nepříznivého průběhu hospodaření. Vytváří se v prvním roce dosažení čistého zisku a to 1 x ročně určitým procentem z čistého zisku až do dosažení min. procentuální výše základního kapitálu
- b) FKSP (sociální fond) – povinně ho vytváření státní podniky. Slouží na příspěvky na stravování, rekreace, kulturní a sportovní akce, výhodnější půjčky pro zaměstnance. Tvoří se z čistého zisku buď ve výši 2 % objemu vyplacených hrubých mezd nebo alespoň 760 Kč na zaměstnance.
- c) Ostatní peněžní fondy – např. rizikové, investiční fondy.
- d) Nerozdělený zisk – souhrn čistých zisků, který nebyl použit k tvorbě peněžních fondů, výplatě dividend nebo k osobní potřebě vlastníků.

Ukazatelé efektivity a rentability

1. Rentabilita celkového kapitálu (majetku) – nejdůležitější podnikový ukazatel
 - optimum nejméně 10 %
 - udává kolik Kč hrubého zisku přinesla 1 Kč vloženého kapitálu

$$RK = \frac{\text{hrubý zisk}}{\text{kapitál}}$$

2. Rentabilita vlastního kapitálu – udává kolik Kč čistého zisku přinesla 1 Kč vlastního kapitálu

- optimum okolo 36 %

$$RVK = \frac{\text{častý zisk}}{\text{vlastní kapitál}}$$

3. Rentabilita výnosů (tržeb) – udává, kolik Kč HZ přinesla 1 Kč výnosů

$$RV = \frac{\text{hrubý zisk}}{\text{výnosy (tržby)}}$$

4. Obrat kapitálu – udává, kolikrát se kapitál obrátil (vrátil) v tržbách

$$OK = \frac{\text{tržby}}{\text{kapitál}}$$

5. Rentabilita tržeb – udává kolik Kč HZ přinesla 1 Kč nákladů

$$RN = \frac{HZ}{N}$$

6. Nákladovost – udává, kolik Kč nákladů jsme vynaložili na 1 Kč výnosů, tento ukazatel se dá zúžit na náročnost jednotlivých nákladových druhů

$$N = \frac{\text{Náklady}}{\text{Výnosy}} \quad \text{nebo} \quad \frac{\text{mzdové náklady}}{\text{výnosy}}$$

7. Efektivnost nákladů – udává kolik Kč výnosů přinesla 1 Kč nákladů.

$$EN = \frac{\text{Výnosy}}{\text{Náklady}} \quad \text{nebo} \quad \frac{\text{Výnosy}}{\text{Mzdové náklady}}$$

Hospodářský proces, hospodaření

- výroba, výrobní faktory, hranice produkčních možností
 - přírodní zdroje- půda, cena půdy, trh přírodních zdrojů
 - práce- pracovní síla, mzda reálná a nominální, trh práce, nezaměstnanost, dělba práce, kooperace a specializace.
 - kapitál- vlastní a cizí kapitál, finanční a reálný kapitál, úrok a zisk, reálná úroková míra, akumulace kapitálu, trh kapitálu.
 - rozdělování a přerozdělování
 - směna
 - spotřeba- výrobní, konečná, jednorázová a dlouhodobá
-

K uspokojení lidských potřeb slouží mimo jiné ekonomické statky, které jsou výsledkem lidské práce. Ekonomické statky se musí za přispění výrobních faktorů vyrobit, rozdělit odměny vlastníkům výrobních faktorů, statky se směňují na trhu a poté jsou spotřebovány buď k další výrobě nebo k uspokojení lidských potřeb. Tento proces je spojen s existencí **peněz**. Souhrn uvedených činností tvoří **hospodářský proces**. Oblast, kde se uskutečňuje označujeme jako **hospodářství** (ekonomiku). Hospodářské procesy probíhající na území daného státu se označují jako **národní hospodářství**.

Fáze hospodářského procesu:

VÝROBA

- k výrobě jsou potřeba výrobní faktory, které jsou přetvářeny do podoby statků a služeb.

Výrobní faktory

1) přírodní zdroje - vznikly v přírodě (vzduch, vítr, voda, nerostné bohatství..)

Nejtypičtějším je **půda** - základem pro zemědělství, lesní výrobu, stavebnictví
- její množství je omezené – půda je vzácným statkem, nedá se nahradit a její množství ve světě klesá.

- vlastník půdy získá **rentu**

- půda se hodnotí tzv. **bonitou**- poloha, kvalita, inženýrské sítě.... Některé přírodní zdroje jsou obchodovány na komoditních burzách, kde se tvoří světové ceny.

2) práce – cílevědomá lidská činnost vytvářející statky a služby

pracovní síla – souhrn fyz. a duševních schopností člověka konat práci. Pracovní sílu nemá každý člověk – nemocný, dítě do 15 let...)

Odměnou za práci je **mzda**.

Mzda nominální (mzda vyjádřena v penězích – hotově/na účet.

Mzda reálná (mzda vyjadřující to, si za ni můžeme koupit)

Velikost mzdy ovlivňuje kromě množství a kvality odvedené práce

- kvalifikace (dosažené vzdělání)
- poptávka po určitém druhu práce na trhu
- tržní úspěšnost práce

Trh práce

Nabídka pracovních sil = celkový počet ekonomicky aktivních obyvatel je relativně neměnná, ale v delším období bude klesat (zvyšuje se podíl lidí v důchodovém věku, klesá porodnost).

Lidé v ČR se neradi stěhují, dojíždění za prací je omezeno i dopravní dostupností, některé profese jsou špatně zastupitelné (lékaři, špičkoví odborníci).

Poptávka zaměstnavatelů po pracovních silách se často mění.

1) nedostatek pracovních sil – zvýšit produktivitu práce (nové technologie, lepší organizace práce)

- přijmutí pracovních sil ze zahraničí

2) pracovní síla není využita – vzniká nezaměstnanost

Nezaměstnanost – dobrovolná

- nedobrovolná – lidé by chtěli pracovat ale nenajdou práci

Dělbba práce – různí lidé vyrábí různé statky a služby ve společnosti žádané

Specializace – jednotlivé pracovní operace byly rozpracovány do detailů časově změřeny a vykonávalo je velké množství lidí. Zdokonalil ji Ford, Baťa.

Kooperace – obrovská míra sladění a organizování lidí kteří se zabývají Specializací

3)kapitál – nedá se bez něj vyrábět.

- jsou peníze, které přinášejí další peníze

Typy – **a) vlastní kapitál** – vlastní majetek podnikatele, který

vkládá do podnikání (př. os. auto, počítač)

b) cizí – vypůjčený kapitál, který musíme vrátit i v případě neúspěchu podnikání (př. půjčení od banky, kamaráda)

c) finanční – má peněžní podobu (mé úspory, úvěry od banky...)

d) reálný – mají fyzickou (hmotnou) podobu (PC, auto, budova, stroj, továrna...)

Vlastník kapitálu se snaží dosáhnout použitím nebo půjčením kapitálu zisk (resp.úrok).

- **úrok** = cena kapitálu vložena např. do banky

- výnos z finančního kapitálu

- **zisk** = cena kapitálu, kterou očekává vlastník při aktivním podnikání. Toto použití je rizikovější, proto podnikatel očekává, že zisk bude větší než úrok.

Kapitál má vlastnost se hromadit (**akumulovat**). **Akumulace** kapitálu – podnikatel zisk nespotřebuje pro svou osobní spotřebu, ale investuje zpět do firmy s očekáváním větších zisků.

Trh kapitálu – v peněžní podobě = finanční trh – vystupují zde banky, investiční fondy, penzijní fondy...

Hranice produkčních možností - každá země má svou hranici produkčních možností, protože výrobní faktory jsou omezené. Jejich lepším využitím (organizace práce, technologie úsporné k energiím a surovinám..) se může hranice posunout.

ROZDĚLOVÁNÍ A PŘEROZDĚLOVÁNÍ

ROZDĚLOVÁNÍ = výrobci vyrobili výrobky a každý účastník výroby má nárok na odměnu :

- vlastník přírodního zdroje- rentu
- pracovník – mzdu
- vlastníci kapitálu – zisk / úrok

PŘEROZDĚLOVÁNÍ = ti, kteří se nemohli výroby zúčastnit (důchodci, nemocní, nezaměstnaní, postižení...mají také nárok na odměnu. Zisková

sféra se musí části své odměny vzdát a odvést ji do státního rozpočtu. Stát poté přerozdělí tyto peníze formou sociálních dávek podpor, důchodů, nemocenské, mateřské...

SMĚNA

= výměna (obchod). Probíhá na trhu.

lidé vyměňují své mzdy za statky a služby, které uspokojí jejich potřeby.

Směna ukáže, zda byli účelně vynaloženy výrobní faktory.

SPOTŘEBA

- samotné uspokojení naší potřeby.

Spotřeba- výrobní (maso v restauraci, PC v kanceláři)

- konečná (jídlo v naší ledničce, PC v pokojíčku)

- jednorázová- spotřebujeme najednou (sním rohlík..)

- dlouhodobá – výrobek se postupně opotřebovává (auto, nábytek)

2.Hospodářský proces, hospodaření

- výroba, výrobní faktory, hranice produkčních možností

- přírodní zdroje- půda, cena půdy, trh přírodních zdrojů

- práce- pracovní síla, mzda reálná a nominální, trh práce, nezaměstnanost, dělba práce, kooperace a specializace.

- kapitál- vlastní a cizí kapitál, finanční a reálný kapitál, úrok a zisk, reálná úroková míra, akumulace kapitálu, trh kapitálu.

- rozdělování a přerozdělování

- směna

- spotřeba- výrobní, konečná, jednorázová a dlouhodobá

K uspokojení lidských potřeb slouží mimo jiné ekonomické statky, které jsou výsledkem lidské práce. Ekonomické statky se musí za přispění výrobních faktorů vyrobit, rozdělit odměny vlastníkům výrobních faktorů, statky se směňují na trhu a poté jsou spotřebovány buď k další výrobě nebo k uspokojení lidských potřeb. Tento proces je spojen s existencí **peněz**. Souhrn uvedených činností tvoří **hospodářský proces**. Oblast, kde se uskutečňuje označujeme jako **hospodářství** (ekonomiku). Hospodářské procesy probíhající na území daného státu se označují jako **národní hospodářství**.

Fáze hospodářského procesu:

VÝROBA

- k výrobě jsou potřeba výrobní faktory, které jsou přetvářeny do podoby statků a služeb.

Výrobní faktory

1) přírodní zdroje - vznikly v přírodě (vzduch, vítr, voda, nerostné bohatství..)

Nejtypičtějším je **půda** - základem pro zemědělství, lesní výrobu, stavebnictví

- její množství je omezené – půda je vzácným statkem, nedá se nahradit a její množství ve světě klesá.

- vlastník půdy získá **rentu**

- půda se hodnotí tzv. **bonitou**- poloha, kvalita, inženýrské sítě.... Některé přírodní zdroje jsou obchodovány na komoditních burzách, kde se tvoří světové ceny.

2) práce – cílevědomá lidská činnost vytvářející statky a služby

pracovní síla – souhrn fyz. a duševních schopností člověka konat práci. Pracovní sílu nemá každý člověk – nemocný, dítě do 15 let...)

Odměnou za práci je **mzda**.

Mzda nominální (mzda vyjádřena v penězích – hotově/na účet.

Mzda reálná (mzda vyjadřující to, si za ni můžeme koupit)

Velikost mzdy ovlivňuje kromě množství a kvality odvedené práce

- kvalifikace (dosažené vzdělání)
- poptávka po určitém druhu práce na trhu
- tržní úspěšnost práce

Trh práce

Nabídka pracovních sil = celkový počet ekonomicky aktivních obyvatel je relativně neměnná, ale v delším období bude klesat (zvyšuje se podíl lidí v důchodovém věku, klesla porodnost).

Lidé v ČR se neradi stěhují, dojíždění za prací je omezeno i dopravní dostupností, některé profese jsou špatně zastupitelné (lékaři, špičkoví odborníci).

Poptávka zaměstnavatelů po pracovních silách se často mění.

3) nedostatek pracovních sil – zvýšit produktivitu práce (nové technologie, lepší organizace práce)

- přijmutí pracovních sil ze zahraničí

4) pracovní síla není využita – vzniká nezaměstnanost

Nezaměstnanost – dobrovolná

- nedobrovolná – lidé by chtěli pracovat ale nenajdou práci

Dělba práce – různí lidé vyrábí různé statky a služby ve společnosti žádané

Specializace – jednotlivé pracovní operace byly rozpracovány do detailů časově změřeny a vykonávalo je velké množství lidí. Zdokonalil ji Ford, Baťa.

Kooperace – obrovská míra sladění a organizování lidí kteří se zabývají Specializací

3)kapitál – nedá se bez něj vyrábět.

- jsou peníze, které přinášejí další peníze

Typy – **a) vlastní kapitál** – vlastní majetek podnikatele, který

vkládá do podnikání (př. os. auto, počítač)

b) cizí – vypůjčený kapitál, který musíme vrátit i v případě neúspěchu podnikání (př. půjčení od banky, kamaráda)

c) finanční – má peněžní podobu (mé úspory, úvěry od banky...)

d) reálný – mají fyzickou (hmotnou) podobu (PC, auto, budova, stroj, továrna...)

Vlastník kapitálu se snaží dosáhnout použitím nebo půjčením kapitálu zisk (resp. úrok).

- **úrok** = cena kapitálu vložena např. do banky
 - výnos z finančního kapitálu

• **zisk** = cena kapitálu, kterou očekává vlastník při aktivním podnikání. Toto použití je rizikovější, proto podnikatel očekává, že zisk bude větší než úrok.

Kapitál má vlastnost se hromadit (**akumulovat**). **Akumulace** kapitálu – podnikatel zisk nespotřebuje pro svou osobní spotřebu, ale investuje zpět do firmy s očekáváním větších zisků.

Trh kapitálu – v peněžní podobě = finanční trh – vystupují zde banky, investiční fondy, penzijní fondy...

Hranice produkčních možností - každá země má svou hranici produkčních možností, protože výrobní faktory jsou omezené. Jejich lepším využitím (organizace práce, technologie úsporné k energiím a surovinám..) se může hranice posunout.

ROZDĚLOVÁNÍ A PŘEROZDĚLOVÁNÍ

ROZDĚLOVÁNÍ = výrobci vyrobili výrobky a každý účastník výroby má nárok na odměnu :

- vlastník přírodního zdroje- rentu
- pracovník – mzdu
- vlastníci kapitálu – zisk / úrok

PŘEROZDĚLOVÁNÍ = ti, kteří se nemohli výroby zúčastnit (důchodci, nemocní, nezaměstnaní, postižení...mají také nárok na odměnu. Zisková sféra se musí části své odměny vzdát a odvést ji do státního rozpočtu. Stát poté přerozdělí tyto peníze formou sociálních dávek podpor, důchodů, nemocenské, mateřské...

SMĚNA

= výměna (obchod). Probíhá na trhu.

lidé vyměňují své mzdy za statky a služby, které uspokojí jejich potřeby. Směna ukáže, zda byli účelně vynaloženy výrobní faktory.

SPOTŘEBA

- samotné uspokojení naší potřeby.

Spotřeba- výrobní (maso v restauraci, PC v kanceláři)

- konečná (jídlo v naší ledničce, PC v pokojíčku)

- jednorázová- spotřebujeme najednou (sním rohlík..)

- dlouhodobá – výrobek se postupně opotřebovává (auto, nábytek)

1. Základní ekonomické pojmy

- **předmět ekonomie**
- **vztah ekonomie k jiným vědám**
- **ekonomika x ekonomie**

Mikroekonomie – popisuje chování subjektů trhu – firem a domácností. Domácností může být i jednotlivec. Firmou může být živnostník i firma s tisíci zaměstnanci. Zkoumá např. tvorbu cen výrobků, odměňování, úspory domácností, kam lidé investují apod.

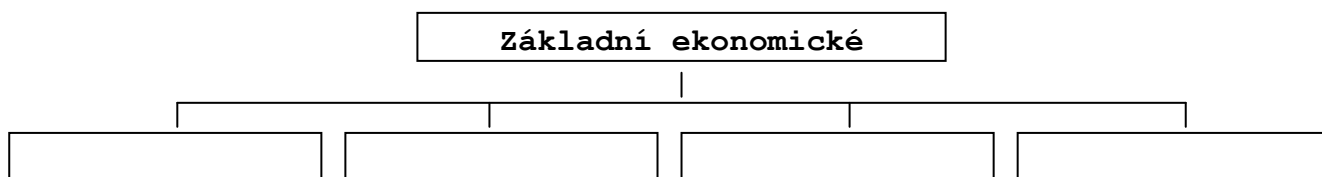
Makroekonomie – zabývá se ekonomikou státu jako celku. Zabývá se hospodářskou politikou vlády, inflací, nezaměstnaností, daněmi, množstvím peněz v národním hospodářství, zahraničním obchodem, strukturou národního hospodářství apod.

Hledá způsoby jak omezit negativní jevy (nezaměstnanost ...) nebo naopak podpořit ty pozitivní (podpora vývozu..).

Základní ekonomické systémy:

Základní ekonomické systémy se liší tím, že různě odpovídají na **základní ekonomické otázky** :

1. **Co a kolik se bude vyrábět**- společnost má omezené zdroje.
2. **Jak** – vyrábět, jakou technologií a jakými výrobními faktory
3. **Pro koho vyrábět** – kdo bude spotřebitelem. Jak se rozdělí vyrobené statky .

• Zvykový

Historicky nejstarší ekonomické usprádnání založené na kmenových vztazích a dělbě práce uvnitř této uzavřené skupiny.

Co – Rozhoduje náčelník a rada starších. Na základě zkušeností přenášeny generacemi.

Jak – Omezené zdroje, pracovní síla, úzká produktivita práce. Vyprodukovali tolik, aby přežili.

Pro koho – Práce členů, podle jejich schopností ve prospěch všech. Podíl při rozdělování určen náčelníkem a nepsanými pravidly.

Založen na tradicích země, předávání řemesla a znalostí z generace na generaci, v současnosti se v čisté formě vyskytuje pouze ve velmi zaostalých společnostech.

• Příkazový (centrálně plánovaná ekonomika)

Bývalé socialistické země. U nás před rokem 1990. Základem je státní vlastnictví výrobních prostředků a centrální ekonomické plánování.

Co – Rozhoduje státní instituce, formou příkazů a plánů.

Jak – Opět řešeno plánem.

Pro koho – Z centra jsou určovány mzdové tarify. Úrokové míry – zisky, zboží a jiné.

Potlačeno soukromé podnikání. Vše patří státu. Jednotné ceny zboží a služeb.

- **Tržní**

Propojení výrobců a spotřebitelů tržními zákony. Základem je soukromé vlastnictví výrobků a prostředků, které motivuje k dosažení zisku. Funguje tzv. neviditelná ruka trhu.

Co – Jen to co je trh schopen přijmout, podle poptávky. Co zákazníci chtějí a co zaplatí.

Jak – Aby dosáhl zisku. Výroba s co nejnižšími náklady.

Pro koho – Pro toho kdo zaplatí.

- **Smišený**– najdeme ve vyspělých státech. Dominantní postavení má tržní mechanismus, stát funguje jako koordinátor, tvůrce legislativy, omezuje negativní jevy tržního mechanismu.

Zákon vzácnosti

Co nemůžeme mít kdykoliv v jakémkoliv množství, je vzácné. Musíme s tím šetřit, rozumně nakládat, efektivně využívat= musíme s tím nakládat ekonomicky.

Omezené jsou přírodní zdroje i produkty lidské práce (statky a služby). Aby lidé mohli vyrábět, musí vynakládat svůj čas – i ten je vzácný.

Zákon ekonomie času

říká, že lidé musí šetřit svůj čas – snažit se v kratším čase dosáhnout stejné produkce nebo ve stejném čase dosáhnout vyšší produkce. Tomu říkáme zvyšování produktivity práce. Důležitý je i volný čas, v kterém lidi obnovují svou pracovní sílu.

Potřeby

= stav pociťovaného nedostatku některého základního uspokojení a člověk se snaží tento nedostatek odstranit. Potřeby se neustále vyvíjejí s potřebami společnosti. Proces uspokojování potřeb nemůže být nikdy ukončen, neboť uspokojení potřeb je vždy dočasné.

Požadavek je touha po specifickém uspokojení potřeby(chci si koupit auto- někdo si koupí BMW a někdo Škodu).

Druhy potřeb

- Hmotné: mít auto, mobil...
- Nehmotné: duševní, bezpečí, láska, kultura..

- Společenské: zájem společnosti
- Individuální: potřeby jednotlivce

- Současné
- Budoucí

- Zbytné
- Nezbytné

Potřeby jsou uspokojovány pomocí **statků a služeb**. Teorie potřeb pomáhá vysvětlit motivaci člověka.

Statek

Všechny věci (hmotné statky) a znalosti, dovednosti (nehmotné statky) jimž uspokojujeme potřeby.

Druhy statků

1. dle jejich podstaty

- a) **hmotné (materiální)** – každá věc, kterou lze uspokojit lidské potřeby (auto)
- b) **nehmotné (nemateriální)** – každý duševní výtvar člověka, jeho znalosti, dovednosti a vlastnosti, kterými lze uspokojit lidské potřeby (počítačový program, znalost cizího jazyka)

2. dle způsobu jejich dosažení

- a) **ekonomické (hospodářské, vázané)** – vznikají hospodářskou činností, jsou ve vztahu k potřebám omezené neboli vzácné (potraviny, ošacení, domy, auta). Musíme za ně zaplatit.
- b) **volné** – nevznikají hospodářskou činností, nejsou ve vztahu k potřebám omezené, jsou součástí přírody (vzduch, čistá voda, léčivé byliny, slunce...)
- c) **veřejné statky a služby** – získáváme je jakoby zdarma, poskytuje a zajišťuje je stát, který však na ně musí získat prostředky a to prostřednictvím daní, takže je platíme nepřímo (veřejné osvětlení, obrana státu, parky, cesty)

3. dle účelu použití

- a) **spotřební** – slouží bezprostředně ke konečné spotřebě, člení se na předměty dlouhodobé spotřeby (auto) a na předměty krátkodobé spotřeby (jednorázové), např. potraviny, kosmetika
- b) **kapitálové** – slouží k další hospodářské činnosti čili k výrobní spotřebě, člení se na dlouhodobý majetek (budova, stroje) a na oběžný majetek (materiál, uhlí...)

4. dle pohyblivosti

- a) **nemovité** – pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem
- b) **movité** – lze je přenést z místa na místo

Služby

Cizí činnosti, které svým průběhem uspokojují lidské potřeby.

Druhy služeb

- **věcné (hmotné)** – obnovují nebo zlepšují hmotné statky (opravy, nátěry, servisy...)
- **osobní (nehmotné)** – působí přímo na naši osobu (léčba, vytvoření účesu, divadlo)

Maslowova hierarchie potřeb

Abraham Maslow – autor teorie motivace, rozdělil potřeby člověka do stupňů pyramidy dle váhy, kterou mají pro člověka (stoupají od nižších potřeb k vyšším, po uspokojení nižšího stupně následuje úsilí a snaha o uspokojení vyššího). Tj. nebudu toužit po uspokojení z práce, když nebudu mít co jíst, nebo kde bydlet.

Životní úroveň

=je to stupeň uspokojení lidských potřeb. Měří se :

- **objemem nakoupených statků a služeb(průzkumy domácností)**

Např. údaje o tom, kolik předmětů dlouhodobé spotřeby připadá na 100 domácností, jak dlouho musíme pracovat, abychom si koupili určitý výrobek, kolik činí průměrná mzda.

- **objemem veřejných statků**

Např., kolik % obyvatel pravidelně používá hromadnou dopravu, počty lůžek ve státních nemocnicích, průměrnou velikost starobního důchodu.

- **pracovní a mimopracovní podmínky**

Např. dle toho, jaké je průměrné množství škodlivin v 1 m³ , stupně znečištění vodních toků, průměrná délka pracovní doby, způsob trávení volného času...

Životní úroveň se neustále zvyšuje.

Druhy mezd

Mzda časová

- Závisí na odpracované době
- Výpočet – a) počet odpracovaných hodin x sazba za hodinu nebo určena b) paušálně

Mzda úkolová

- e) Závisí na skutečně provedených výkonech pracovníků
- f) Výkony vyjadřuje kvalitními jednotkami (ks, kg)
- g) Základem úk. Mzdy jsou normy spotřeby práce = vyjadřují kolik a v jaké kvalitě má být vyrobeno za určitý čas určitých výrobků

Mzda podílová

- Je určena pro pracovníky, kde se dá stanovit % nebo podíl buď z tržeb a nebo z obrátů a to za určité období
- Je to forma provize
- Např. obchodní cestující, prac. ve službách

Mzda kombinovaná

3. Kombinace předchozích druhů mezd

3. Výpočet mzdy

4. Zdravotní a sociální pojištění

Zdravotní pojištění

Pojištěncem je každá osoba, která má trvalý pobyt na území České republiky nebo je zaměstnancem firmy, která má v České republice sídlo. Veřejné zdravotní pojištění je pojištěním zákonným, nikoliv smluvním. V tomto zákoně existuje pouze jedna výjimka: při dlouhodobém pobytu v zahraničí provede pojištěnec tzv. odhlášení z veřejného zdravotního pojištění. Platí v tom případě, kdy je pobyt mimo území ČR nepřetržitý nejméně 6 měsíců a je-li současně při pobytu v cizině zdravotně pojištěn, nebo pobývá v zemi, s níž je uzavřena mezinárodní smlouva, na jejímž základě se poskytuje zdravotní péče bez přímé úhrady.

Práva pojištěnců

- zvolit si zdravotní pojišťovnu - změna je možná pouze 1x ročně
- zvolit si lékaře či zdravotní zařízení s výjimkou: novorozenec se stává ze zákona pojištěncem té zdravotní pojišťovny, u které je pojištěna jeho matka v den porodu

Platby pojistného

Plátcí pojistného mají možnost u ČNZP platit pojistné jednak převodem z bankovního účtu na účet ČNZP (číslo 2228800222/0800), který je zřízen u České spořitelny a.s., a jednak složenkou, která je k dispozici na všech kontaktních místech ČNZP, na výše uvedený účet.

Zaměstnavatelé jako plátcí pojistného jsou povinni uvádět u své platby IČ a organizační jednotku, pojištěnci pak číslo pojištěnce (ve většině případů se jedná o rodné číslo). Identifikace se uvádí ve variabilním symbolu. V případě, že plátcé pojistného identifikaci platby nepoužil, nebo je neúplná, či nečitelná, není možno takovou platbu pojistného přiřadit k údajům o plátcí pojistného zavedeným v informačním systému a pro účely primárních kontrolních mechanismů je takováto platba neevidována. Plátcé pojistného potom musí poukázání platby prokázat výpisem z banky nebo ústřížkem o zaplacení složenky.

Sociální pojištění

Pojistné na sociální pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Člení se na:

- **důchodové pojištění** – zabezpečuje občana ve stáří (starobní důchod), při invaliditě (i částečné) (invalidní důchod), při ztrátě životního partnera (vdovský, vdovčí) a živitele (rodiče) (sirotčí)
- **nemocenské pojištění** – zabezpečuje občana v době pracovní neschopnosti, při ošetřování nemocného člena rodiny a v mateřství. Může být součástí životního pojištění (přípojištění). Nemocenské poj. lze čerpat i v případě ošetřování člena rodiny, pouze do 9 dnů (samoživitel 16 dnů). Po uplynutí této doby je možnost doma zůstat bezplatně.
- **státní politiku zaměstnanosti** – garantuje občanovi pomoc při ztrátě zaměstnání (vypl. částka o 10% se zvyšuje) formou hmotného zabezpečení, pomoci při rekvalifikaci, obstarávání jiného vhodného zaměstnání. Pojistné je příjmem státního rozpočtu, vede se na samostatném účtu státního rozpočtu. Příjmem st. rozp. jsou též přírážky, pokuty a penále. První 3 měsíce je vypláceno 50% z průměrné mzdy, ale pouze do zákonem stanovené částky. Je po dobu dalších 3 měsíců vypláceno 40% a po nich pouze do živ. minima.

Poplatníky pojistného jsou:

- zaměstnanci
- zaměstnavatelé

- OSVČ
- osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění

Organizace zemí vyvážejících ropu (Organization of Petroleum Exporting Countries - OPEC)

OPEC je mezivládní organizace zemí exportujících ropu se sídlem ve Vídni. Byla založena v září 1960 na konferenci v Gagdádu pěti zeměmi, jejich těžba ropy je vyšší než spotřeba. V lednu 1961 byly v Caracasu přijaty Saúdskou Arábií, Irákem, Íránem, Katar, Kuvajtem a Venezuelou stanovy OPEC. Nyní organizace sdružuje 13 států, na které připadá více než polovina světového vývozu ropy. Hlavním cílem OPEC je koordinace hospodářské (především cenové) politiky členských zemí. Fakticky funguje jako cenový kartel, který společně určuje těžební kvóty a cenu, za kterou je ropa prodávána nadnárodním těžbařským organizacím. Nejvyšším orgánem OPEC je konference zástupců členských zemí, která se schází minimálně dvakrát ročně.

Hlavní cíle OPEC

- koordinace ropné politiky,
- stanovení exportních cen ropy a koncesních poplatků ropných společností,
- koordinace těžebních plánů a produkčních kvót,
- finanční pomoc poskytovaná rozvojovým zemím

Členské země OPEC:

Alžírsko, Ekvádor, Gabon, Indonésie, Irák, Írán, Katar, Kuvajt, Libye, Nigérie, Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Venezuela + přidružení členové: Egypt a Sýrie

Členové (rok přijetí): Alžírsko 1969, Ekvádor 1999, Gabon 1973, Indonésie 1962, Irák, Írán, Katar, Kuvajt, Libye 1962, Nigérie 1971, Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Venezuela

Ekonomický vliv OPEC v 80. letech značně poklesl, především v důsledku vnitřních rozporů a zvýšení nabídky ropy ze států mimo OPEC. V současnosti OPEC zejm. stanovuje maximální množství těžby a silně ovlivňuje světové ceny ropy.

Pod tlakem NNS a mezinárodních institucí, jako je např. MMF a Světová banka, pokračují státy v uvolňování trhů, snižují intervence a omezují sociální výdaje. Státy, regiony a města navíc mezi sebou v současnosti soutěží o přilákání a udržení co největšího množství kapitálu. Na poskytování výhod zahraničním společnostem reagují domácí firmy žádající podpory, které jim sníží náklady a umožní přežít v narůstající mezinárodní konkurenci, popř. umožní i jejich expanzi. Role centrálních vlád v ovlivňování lokalizace přímých zahraničních investic

do nově budovaných kapacit je čím dál více doplňována přímým vyjednáváním mezi NNS a místními samosprávami, které se snaží zatraktivňovat lokalitu pro zahraniční investory. Výhody nadnárodnímu kapitálu jsou tak poskytovány ze všech úrovní územní správy. Snaha o vytvoření co nejatraktivnějších podmínek pro kapitál dostává přednost před ostatními cíly, např. v oblasti sociální, rozvoje bydlení, veřejné dopravy, životního prostředí, apod. Udržení zaměstnanosti, rozumné úrovně příjmů a poskytování sociálního zajištění občanů státem je navíc výrazně omezeno schopností kapitálu a NNS vyhnout se daním a odstěhovat výrobu z oblastí s drahou pracovní silou.

Globalizace vede k přerozdělení moci od vlád států ve prospěch nadnárodních společností, od veřejného k soukromému sektoru. Přestože si státy udržují svoji suverenitu, ekonomické subjekty s aktivitami na globální úrovni svými požadavky ovlivňují vlády jednotlivých států tak, aby pravidla hry byla formulována ve prospěch největších vlastníků kapitálu. Deregulace trhů upřednostňuje nejmocnější koncerny před jejich drobnější konkurencí a vede k dalšímu posilování jejich téměř monopolního postavení a umocňování jejich bohatství a moci. Politická rozhodnutí upřednostňují kapitál před člověkem a vedou k omezování sociálních jistot. NNS vytvářejí nový druh moci, která je v mnoha ohledech vymaněna z vlivu vlád a naopak jejich rozhodnutí do značné míry formuje. Stále silící hlasy upozorňují, že v současnosti je skutečná světová moc soustředěna do rukou NNS.

Geografické dopady globalizace

Globalizace je dlouhodobý proces změn v geografické organizaci společnosti. Globalizační procesy vytvářejí novou řádovostní úroveň organizace společnosti - globální. Organizace a integrace určitých lidských aktivit na globální úrovni ovlivňuje společenský rozvoj na nižších řádovostních úrovních. Podstata globalizačního procesu spočívá nejen ve vytváření samotného globálního ale zároveň i ve vytváření nových vztahů mezi globálním a lokálním, regionálním, národním a mezinárodním. Giddens definuje globalizaci jako "intenzifikaci společenských vztahů na celosvětové úrovni, která vede k propojování velmi vzdálených lokalit takovým způsobem, že místní události jsou formovány událostmi dějícími se na míle daleko a naopak" (Giddens 1990: 64).

V důsledku globalizace jsou výroba a služby prostorově reorganizovány a funkčně integrovány na světovém měřítku. Globalizace tak přispívá k určité globální homogenizaci. Nevede však vždy k univerzalizaci. Její formy, rychlost a charakter důsledků se mohou ve specifických místních podmínkách a za současného působení rozmanitých vlivů z regionálních a národních kontextů značně lišit. Ne každá lokalita, město nebo region jsou stejným způsobem integrovány do globálního systému. "Globální ekonomika sice objímá celou planetu, ale ne všechny regiony nebo jejich obyvatele. Ve skutečnosti je pouze menšina lidí skutečně integrována do globální ekonomiky .." (Castells 1993, s. 249). Hlavní funkce ekonomického systému a jejich prostřednictvím hlavní ekonomická a politická centra jsou sice vzájemně provázána a integrována do globální ekonomické sítě, ale mnoho ostatních lidí, měst, regionů a zemí je však z participace na utváření globální ekonomiky vyčleněna. Globalizace dále prohlubuje nerovnoměrný geografický vývoj.

